

Utorak, 10. septembar 2002.

Svedok Filip Ku (Philip Coo)

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.02 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Kao što je juče pomenuto o izveštaju OEBS-a (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe), gospodin Rajnefeld (Ryneveld) je citirao jedno naređenje koje je, kako on kaže i meni poslato. Nisam se koristio knjigom, ali sam pogledao izveštaj OEBS-a. Originalni izveštaj Misije OEBS-a od 12. februara 1999. godine, imam ga celog, u njemu se kaže da su bezbednosne snage sprovele zajedničku operaciju protiv UČK (OVK, Ushtria Clirimtare e Kosoves) u selu Ješkovo (Jeshkove). Što se tiče UČK, pominje se da se oni napali selo Zočište (Zoqisht) minobacačima i teškim mitraljezima. Takođe se kaže da je regionalni centar u Prizrenu (Prizren) ovo komentarisao i da se UČK infiltrirala u selo Ješkovo, a koje je pre toga bilo napušteno, nedelju pre toga. I meštani sela Hoča Zagradaska (Hoce e Qytetit) su obevestili OEBS o svojoj zabrinutosti zbog pokreta UČK. Takođe je rečeno da lokalne snage bezbednosti vide prisustvo UČK u voj ooblasti kao provokaciju. Dakle vidimo da su civili napustili selo, dakle da su otišli I onda vidimo šta se desilo. Oni su ograničili svoje akcije u Ješkovu i u drugim okolnim selima koja nisu oštećena.. Ovo je izveštaj od 11. marta i dugačak je nekoliko strana. A u izveštaju od 12. marta

koji je citirao gospodin Rajnefeld (Ryneveld), govori se da je tokom operacije u Ješkovu (Jeshkove) 11. marta 500 stanovnika sela Ljubičevo (Lubiceve) otišlo i da je bio predmet potrage VJ, da je policija pozvala OEBS (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) da poseti Ješkovo sa citatom koji je juče izneo gospodin Rajnefeld o ubijenim u uniformama UČK (OVK, Ushtria Clirimtare e Kosoves) i oružjem i sa citatom koji nije citirao, a koji je sledeće rečenice "takođe pokazao minobacačko oružje sa municijom" i tako dalje, procenjeno da je iz minobaca nedavno pucano, a onda u sledećem pasusu OEBS je primetio da je UČK iskopao nove rovove blizu Mamuše (Mamushe) i tako dalje. Dakle, to su izveštaji o radu 11. marta i 12. marta u celini pa možete da ih uzmete, a možete, s obzirom na to da sam vam ih pomenuo i citirao, prvi nosi broj sek. RF 208\99, a drugi, ne mogu da ga nađem ovde, ali piše pošto je ovo dato u Beču (Vienna), a predmet je OEBS Kosovska verifikaciona misija (OSCE Kosovo Verification Mission), izveštaj o aktivnosti 12. marta. Znači za 11. i 12. mart. To su izveštaji, dakle, ne iz knjige "Under Orders" (Po naređenju), nego originalni izveštaji u kojima piše to o čemu sam vam govorio. Samo toliko.

SUDIJA MEJ: Molimo da to predate.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Izvolite.

SUDIJA MEJ: U svakom slučaju drugi deo citata sećam se da odgovara citatu iz dve knjige, ne znam za prvi deo.

TUŽILAC NAJS: Ja mislim da se ovo pokazuje da je poželjno da se takvi dokazni predmeti predoče svedocima dok se oni unakrsno ispituju.

SUDIJA MEJ: U redu, kasnije ćemo da razmotrimo uvrštavanje toga u spis. Kada je reč o ovom svedoku, prvo treba da se kaže da ne treba da se davaju nove kopije dokaznih predmeta budući da mi jednostavno možemo da precrtamo one pasuse koje smo izuzeli iz izveštaja. Izveštaj na taj način može da bude uvršten u

spis. Druga stvar koju želim da kažem je to da moramo sutra da završimo.

TUŽILAC NAJS: Naravno.

SUDIJA MEJ: Zato vas molim da organizujete vaše glavno ispitivanje tako da bi se to i postiglo.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC NAJS

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ja ću da budem koliko god mogu više kratak i želim jednostavno sadržaj izveštaja da razjasnim, ne samo vama nego i ljudima koji prate ovo suđenje. Kada je reč o dokaznim predmetima, pre nego što krenem na dokazne predmete gospodina Kua (Philip Coe) dozvolite mi da spomenem ranijeg svedoka Pitera de la Bilijera (Peter de la Billiere). Mi smo kroz tog svedoka dostavili listu svedoka, listu dokaznih predmeta koje tu stoje na raspolaganju svedoku. To je postalo sporno. Evo, u ovom trenutku imamo i kompletan popis i molim da se to uvrsti u spis. Gospodine Ku, da li ovaj dokument kog ćemo da uvrstimo u spis daje popis stvari koje su dostavljene gospodinu ser Piteru de la Bilijeru u dva navrata i jedan dokument na sastanku od drugog maja i jedan dokument i-mejlom od 14. maja, zajedno sa naznakama o tome za koje se svrhe ti dokumenti daju?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja prvo moram da vidim kopiju tog popisa. Da, ovo prepoznajem kao popis dokumenata koji sam ja sastavio i koji sam predao generalu de la Bilijeru kako bi on, na temelju njih, mogao da napravi svoj izveštaj.

TUŽILAC NAJS: Kada je reč o vašim materijalima, zapravo, časni Sude, ja bih želeo da se dva izveštaja sada uvrste u spis.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak da vas prekinem. Prvo da se pozabavimo ovim dokumentima koji su bili predati generalu de la Bilijeru, hajde da dobijemo dokazni broj za to.

sekretar: Ovo će da nosi broj 317, dokazni broj Tužilaštva.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači, gospodine Ku, kada je reč o vašim izveštajima, vi ste napravili vaš prvi izveštaj koji je 16. maja ove godine zaveden, a kada je reč o drugom izveštaju, taj je izveštaj napravljen u dve verzije. U prvoj verziji i zatim u jednoj dopunjenoj verziji. Dopunjena verzija je zavedena, ako se ne varam, 2. jula 2002. godine.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS: Kako to ne bih kasnije zaboravio, molim da se sada ta dva izveštaja uvrste u spis, naravno uz izuzetke koji su rukom juče upisani, a što je Sud naložio.

sekretar: Časni Sude, taj deo izveštaja će da nosi broj 318.1, a drugi deo izveštaja 318.2, a uz njega će da ide i kopija transkripta u kojoj se navode promene u izveštaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li ste nako toga u vašem drugom izveštaju dodali još i dodatni materijal 11. jula?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, situacija je ovakva. Postoji veliki broj fascikli dokaznih predmeta, ne znam tačno koji je to broj, znači ukupno 15 fascikli, dva su već uvrštena kroz ser Pitera de la Bilijera i želeo bih da se to sada, na neki način, sve zajedno može da uvrsti u spis.

SUDIJA MEJ: Obično smo u prošlosti davali jedan dokazni broj i onda tabulatore unutar jednog dokaznog broja.

TUŽILAC NAJS: Imamo sveske, možda bismo na taj način mogli da označimo?

SUDIJA MEJ: Mislim da je bolje da imamo jedan dokazni broj i da nemamo brojeva svezaka nego da imamo brojeve tabulatora. Ako

se dobro sećam, vi imate dve kopije, jedan za deo 1, a jedan za deo 2. Možda bi bilo dobro da imamo dva dokazna broja i zatim brojeve tabulatora.

sekretar: U redu, fascikle će da nose dokazni broj 319.

SUDIJA MEJ: Ali ja mislim da to mora da se razdvoji budući da deo fascikala ide u prvi deo izveštaja, a drugi u drugi deo izveštaja.

sekretar: U redu, onda još i broj 320.

TUŽILAC NAJS: Molim da se dodatni materijali koji idu uz drugi deo izveštaja, ukoliko nisu dobro svrstani, uvrste u materijal.

SUDIJA MEJ: U redu. Meni na pamet sada pada "Plava knjiga" (Blue Book) koju sam pročitao, a koje bismo takođe morali da uvrstimo u spis.

TUŽILAC NAJS: Imaćemo još nekih pet, šest izdvojenih dokumenata koje smo tek nedavno dobili i koje ćemo na kraju da uvrstimo u spis, a "Plavoj knjizi" bismo mogli da damo odvojeni dokazni broj.

sekretar: Plava knjiga nosiće dokazni broj Tužilaštva 321.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Molim da sudski poslužitelj ima na raspolaganju kopiju prvog izveštaja, da bismo to stavili na grafoskop i to u formatu u kom ga ima i Pretresno veće i ja ću onda, s vremena na vreme, da zamolim sudskog poslužitelja da na grafoskop stavi neke konkretne stranice, kako bismo mogli da pročitamo izvesne pasuse. A sada, gospodine Ku, prvo da se pozabavimo strukturom vašeg prvog izveštaja. To ne treba još da se stavi na grafoskop. Vaš izveštaj počinje sažetkom. Recite nam u nekoliko rečenica šta ste vi, na kraju krajeva, uspeli da zaključite? Možda biste za tu svrhu želeli jedan dokazni predmet, možemo da ga stavimo na grafoskop i to je jedan jedini dokazni predmet kog ćemo

da gledamo van redosleda. On dolazi iz dodatka D1, strana 53, deo "A". Imamo, naravno, i kopije dokaznih predmeta koje ćemo da predamo Pretresnom veću.

SUDIJA MEJ: Dobro. Da li pretpostavljam da je tabulator u svakom broju 53, jer mi radimo na toj osnovi?

TUŽILAC NAJS: To je dodatak "A", pri kraju dodatka "A", to je tablica koja pokazuje organizaciju vojnih snaga. Prema tome, tabulator bi onda bio... Bojim se da tu nemamo oznaku tabulatora, budući da je to unutar izveštaja. To je strana 53 odeljka "A".

SUDIJA KVON: Strana 54.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako su se brojevi stranica promenili, to je zato što vi sada čitate neznatno dopunjenu verziju koja ima tabulatore, a ne paginaciju. Dobro, dakle, gospodine Ku, u nekoliko rečenica: koji su vaši zaključci na osnovu materijala koje ste proučavali za prvi deo vašeg izveštaja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam pregledavajući dokumentaciju uspeo da utvrdim u prvom delu izveštaja da je struktura vojne organizacije na Kosovu, odnosno struktura vojnih organizacija SR Jugoslavije i Srbije sadržavala redovnu vojsku, odnosno Vojsku Jugoslavije, zatim vojno-teritorijalne jedinice koje su sačinjavale vojno teritorijalne borbene jedinice i koje su obavljale regrutaciju u ime VJ, zatim su tu policijske snage poznate pod skraćenicom MUP i ono šta bi moglo da se svrsta pod zajednički naziv "lokalne odbrambene snage". Lokalne odbrambene snage sastojale su se od dve vrste snaga koje sam spomenuo: Vojska Jugoslavije i vojno teritorijalne jedinice, a tu je i MUP. Tu su, takođe, bile i razne druge jedinice kao što su jedinice civilne zaštite i jedinice civilne odbrane, a tu su bili i naoružani civili. Nadalje, uspeo sam da utvrdim službene puteve komandovanja tim organizacijama. Neki od njih vide se sada na grafoskopu, pri vrhu se nalazi Vrhovni savet odbrane kom je na čelu predsednik SRJ. I ovde se vidi da kad je reč o zakonodavstvu i Ustavu i priručnicima o doktrini VJ, da je

komanda nad vojskom u rukama predsednika SRJ. Pri vrhu zapovednog lanca Vojske Jugoslavije nalazi se Generalštab Vojske Jugoslavije i na njegovom čelu načelnik Generalštaba, to je tada 1999. godine bio general Ojdanić. Pod Generalštabom nalazile su se tri armije. Od interesa za Kosovo je Treća armija Vojske Jugoslavije, kojom je 1999. godine na čelu bio general Pavković. On je ranije bio zapovednik Prištinskog korpusa. Podređeni generalu Pavkoviću, odnosno Trećoj armiji, bili su Prištinski korpus kom je 1999. na čelu bio general Lazarević i Prištinska vojna oblast. Prištinska vojna oblast predstavlja vojno - teritorijalni oblik organizovanja. Ta organizacija bila je zadužena za dva sektora: jedan je bio regrutacija u ime i za račun regularne vojske, Vojske Jugoslavije, a drugi sektor zaduženja bio je formiranje borbenih jedinica u vreme krize i te su jedinice onda delovale u okviru ovog zapovednog lanca kog sada opisujem. Vojna oblast dalje se delila u vojne sektore. Pet vojnih sektora, a unutar sektora bili su odeljci za odbranu i vojno - teritorijalne jedinice. Prištinski korpus bio je podeljen na izvestan broj brigada. Taj se broj povećao 1999. godine u vreme ratnog stanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dokument koji sada vidimo na grafskomu pokazuje i veze isprekidanom linijom između Prištinske vojne oblasti i Prištinskog korpusa kao i vezu između vojnih odeljenja za odbranu i brigada i nezavisnih bataljona. Možete li to da nam objasnite?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Prištinska vojna oblast u vreme mira, prema dokumentaciji koju sam razmatrao, formalno je odgovarala Trećoj armiji i, znači, obavljala je regrutaciju i druge aspekte rezervnog vojnog sistema u ime Treće armije. U vreme krize kada je Prištinska vojna oblast formirala i borbene vojne jedinice, te su borbene jedinice zatim, u nekim slučajevima bile potčinjene brigadama Vojske Jugoslavije. Kad bi one bile na taj način podređene, one bi onda o svojim aktivnostima izveštavale onu brigadu Vojske Jugoslavije koje su bile potčinjene. Osim toga video sam i dokumentaciju koja pokazuje da prištinska vojna oblast odgovara Prištinskom korpusu. To, dakle, pokazuje ili sugerise da je barem

u nekim prilikama Prištinska vojna oblast delovala po uputstvima Prištinskog korpusa.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još jedno pitanje, pre nego što pređemo na prvi deo vašeg izveštaja i pogledamo neke stvari detaljnije. Vi ste spomenuli borbene jedinice koje je formirala vojna oblast. Od čega su se te jedinice formirale?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Bobene jedinice vojne oblasti formirane su od ljudi koji su imali obavezu služenja u rezervnom sastavu kao i od regruta.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, idemo sada na odeljak "A" vašeg izveštaja. Mislim da tu imamo neke tri ili četiri strane koje možemo detaljnije da pogledamo. Na prvoj strani vidimo ono šta ste zaključili o organizaciji komandi i kontroli Vojske Jugoslavije. Ne treba tu stranu da stavimo na grafoskop, ali možete li da nam ukratko kažete šta stoji u odeljku "A" vašeg izveštaja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: U odeljku "A" koristio sam veliku količinu materijala, uključujući Ustav SRJ i savezni zakone o odbrani i Vojsci Jugoslavije. Osim toga oslanjao sam se na priručnike Vojske Jugoslavije. Na primer, na priručnik o rukovođenju i komandovanju. Taj je priručnik, između ostalog, služio za odluku viših oficirskog kadrova u Vojsci Jugoslavije. Iz te dokumentacije uspeo sam da zaključim kakva je bila službena struktura Vojske Jugoslavije i njeni načini komandovanja. Struktura je relativno jednostavna. Mislim da smo to videli i na prethodnom dijagramu. Načini zapovedanja u Vojsci Jugoslavije su vrlo dobro definisani ustavnim zakonodavstvom i doktrinom. Tamo se jasno navodi da je komandant potčinjen na nivou predsednika SRJ.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, idemo sada na stranu 14. To je, znači, 14 od 53. Tamo iznosite član 48 saveznog Zakona o odbrani u kom stoji: "državni organi i organizacije koji nisu navedeni u ovom zakonu ostvaruju svoja prava i dužnosti u oblasti odbrane zemlje u skladu sa Ustavom SRJ, saveznim zakonom i drugim saveznim propisima i izvršavaju obaveze utvrđene pla-

nom odbrane zemlje i odlukama savezne Vlade o organizovanju priprema za odbranu." Znači, taj zaključak podržava vaš zaključak iz paragrafa 26?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, taj član zakona meni pokazuje da je odbrana Jugoslavije bila na saveznom nivou, bila je regulisana na saveznom nivou. Prema tome, osim Vojske Jugoslavije u odbrani su učestvovali i druge jedinice i drugi organi i to se sve opisuje u članu 48 koji meni govori da učestvovanje tih drugih jedinica i organa još uvek spada pod saveznu odgovornost.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi u vašem izveštaju govorite o većem broju tema, ali negde na stranici 23 u odseku pod naslovom "Načela zapovedanja", to je nešto na šta ste se koncentrisali i o čemu ste pisali i na strani 23 citirate član 3 Zakona o Vojsci Jugoslavije, možda biste to mogli da nam pročitate i objasnite, za one koji ne poznaju dovoljno vojnu problematiku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Član 3 saveznog Zakona o Vojsci Jugoslavije kaže: "Komandovanje u vojsci zasniva se na načelima jedinstva komandovanja u pogledu upotrebe snaga i sredstava, na konceptu jednostarešinstva i na obavezi izvršavanja odluka zapovedi i naređenja pretpostavljenog starešine." Dva principa ovde navedena, a to je jedinstvo komandovanja i jednostarešinstvo sam detaljno opisao u odeljku "A". Drugi princip, a to je obaveza izvršavanja odluka pretpostavljenog je ovde, takođe, obuhvaćeno, ali manje direktno. Ova forma principa u Zakonu o Vojsci Jugoslavije u pravnom smislu obuhvata ono šta je Vojska Jugoslavije prepoznala u svojoj doktrini i šta je doktrinom određeno da sprovodi u praksi. Načelo jedinstva komandovanja je u suštini jedna mera za postizanje efikasnosti. Njena svrha da se osigura da sve snage koje deluju u odbrani zemlje deluju po zajedničkim principima unutar jednog zajedničkog sistema. To, znači, obuhvata vojsku i MUP kada učestvuju u zajedničkim borbenim operacijama. Svrha načela jedinstva komandovanja je to da se osigura da MUP i vojska Jugoslavije i bilo koje druge snage koje deluju zajedno koriste svoje sisteme koji treba da imaju što je moguće više zajedničkih dodirnih tačaka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Zatim paragraf 47, nekoliko stranica kasnije, a to možete da pogledate i sa paragrafom 50, imajući u vidu ono šta želim da kažete o ovoj temi. Paragraf 47 tiče se kontinuiteta kao principa komandovanja. Možete li to da objasnite, mada ste to pisali u izveštaju, ali ipak malo da kažete i usmeno?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, kontinuitet je vrlo bitan za vojne operacije, od ključnog značaja. Komandant mora da u svako vreme zna šta se dešava u njegovoj zoni vojne odgovornosti i mora da postoji kontinuitet, između ostalog i u izveštavanju o događajima na višem lancu komandovanja, tako da su jedinice koje su angažovane u operacijama na terenu obavezne da izveštavaju o svojim aktivnostima svoje nadređene, tako da svi komandanti budu upućeni u to šta se dešava i da mogu na osnovu toga da reaguju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li se tu govori o potencijalnim mogućnostima da se nešto u tom lancu komunikacije slomi ukoliko jedna karika pukne zbog smrti nečije ili nestanka nekog komandanta?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, o tome se govori, tu se govori o načinu na koji će se rešavati to pitanje i šta se dešava u slučaju da neki komandant pogine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragraf 50 na strani 26, ovde govorite o dinamici komunikacija između predsednika SRJ i načelnika Generalštaba i u fusnoti se pozivate na priručnik o rukovođenju i komandovanju. Samo objasnite ovaj citat i njegov značaj.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovaj izvod je iz priručnika o komandovanju i rukovođenju, ojačava odredbe Ustava i saveznog Zakona o odbrani i VJ, tu se kaže da predsednik SRJ komanduje VJ i to konkretno preko načelnika Generalštaba. Tu imamo sadržaj Ustava i drugih zakona koji je ponovo istražen i razrađen u priručniku za rukovođenje i komandovanje. Oficiri Vojske Jugoslavije koji se obučavaju prema ovom priručniku se uče tim odredbama.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na kraju strane 50 odeljka "A" imamo jedan odeljak čiji je naslov "Unapređenja, pohvale i postavljenja".

Možda se brojevi strana u raznim primercima razlikuju, negde je to strana 56, a u nekim primercima je 49.

SUDIJA MEJ: Stranica 50.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Tu se govori i o primeni međunarodnih normi o običajima i načinu ratovanja. Tu imamo jedan izvod iz međunarodnih pravila ratovanja. Prvih pet redova govore o ličnoj odgovornosti svakoga oficira. Da li možete nešto više o tome da nam kažete?

SVEDOK KU – ODGOVOR: To je jedan interni propis koji je koristila VJ, koji se primenjivao u VJ i pokazuje ko su ljudi koji drže prst na okidaču, prosto govoreći, kakva je njihova odgovornost za moguće zločine i kakva je komandna odgovornost za bilo koje zločine koji mogu da budu počinjeni ukoliko se ne preduzmu odgovarajuće mere. Ovaj izvod, po mom mišljenju, jasno pokazuje kakva je ta komandna odgovornost. Komandanti u VJ obavezni su bili da se upoznaju sa ovim propisom.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Hvala. Možemo li sada da pređemo na stranu 51 ili 52, paragraf 105, gde vidimo vaše zaključke iz ovog odeljka? Ja mislim da je ovaj odeljak najduži u oba izveštaja i tu govorite da je VJ 1998. i 1999. godine bila profesionalna, dobro naoružana, organizovana vojna snaga sa čvrsto određenom doktrinom. Možete li da nam nešto kažete o tome gde ste našli tu doktrinu, možda ste ovo uzeli iz nekog drugog izvora?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Doktrina je obuhvaćena svim pisanim materijalima o jednoj vojsci i za vojsku. Učeni ljudi mogu da napišu knjigu pod nazivom "Doktrina", ali doktrina sama po sebi je izražena u priručnicima i drugim publikacijama i propisima kojima se služe vojnici.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaš zaključak u paragrafu 105 tiče se vojno - teritorijalne organizacije i kako su VJ i druge jedinice operisale u okviru jasnog zakonodavnog i ustavnog okvira, gde je postojao jasan, jednostavan i neprekinut lanac komandovanja počev od

predsednika Miloševića pa nadole. To je vaš zaključak, zar ne?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, na osnovu dokumentacije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Paragraf 106. Tu govorite, tu iznosite u pisanom obliku dijagram koji smo na početku gledali, isto kao u paragrafu 107 i 108 gde kažete rukovođenje i komandovanje snagama te veličine iziskivalo je funkcionalan lanac komandovanja i jasno usmeravanje. VJ je imala, a bila je obavezna da primeni opšte prihvaćena načela komandovanja od kojih su jedinstvo komandovanja i jednostarešinstvo dva najvažnija. Da li je to još uvek vaše mišljenje?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Zatim, govorite o tome da su Vojska Jugoslavije i vojno - teritorijalne jedinice morale da deluju u skladu sa vrlo preciznim zakonskim odredbama o poštovanju prava oružanog sukoba i međunarodnog humanitarnog prava što je bilo obavezno za sve pripadnike vojske?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Konačna odgovornost za vojnu disciplinu i odgovornost ima predsednik Jugoslavije, kao komandant. Da li je to tako?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Sada prelazimo na odeljak "B" koji je, otprilike, 39 strana dug. On nema rezime na kraju, već ima rezime na početku, na strani 1. Tema je srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova, njena organizacija i komandovanje. Da li možete u nekoliko rečenica da sažete svoje nalaze ili uputite Pretresno veće na šta treba da obrati pažnju u tom odeljku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, pošto sam pregledao svu dokumentaciju, postalo mi je jasno da je srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova ili MUP bilo organizovano kao i VJ na vrlo dobro strukturisan način. Sistem komandovanja i sredstva komandovanja bili su zasnovani na zakonodavstvu Republike Srbije i na internim

propisima MUP-a koji su takođe odražavali zakonske propise. Organizacija srpskog MUP-a je u osnovi bila strukturirana na ovaj način. MUP je bio podeljen na dva dela. To je Resor državne bezbednosti, to jest kontraobaveštajna služba, a takođe je taj sektor imao i vrlo dobro naoružanu jedinicu, takozvanu "Jedinicu za specijalne operacije" koja se nezvanično zvala "Frenkijevci". Drugi sektor bio je Resor javne bezbednosti, RJB, u čiji je sastav ulazila normalna policija koja se bavi kriminalističkim istragama, istraživanjima običnih zločina, regulisanjem saobraćaja i tako dalje, ali je i taj sektor imao jedan poseban deo, jedinicu za borbu protiv terorizma koja se zvala "PJP". PJP je bio mnogo veći od SAJ-a, bio je naoružan i većim naoružanjem kao što su minobacači. Geografska struktura MUP-a je izgledala ovako: MUP je imao svoje SUP-ove na terenu, od kojih je sedam bilo na Kosovu. Kosovo je bio poseban slučaj, pošto je između SUP-a, između nivoa SUP-a i ministarstva u Beogradu postojao jedan štab koji se zvao "Štab MUP-a za Kosovo" i na čelu tog štaba bio je general Sreten Lukić. Taj štab MUP-a bio je odgovoran, između ostalog, za koordinisanje aktivnosti ovih sedam SUP-ova na Kosovu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ovaj deo u vašem izveštaju tiče se i raznih aspekata organizacije i pošto smo maločas govorili o SUP-ovima, ako pređemo na stranu 10 do 12 gde se govori o organizaciji policije, organizaciji Resora javne bezbednosti u okviru SUP-ova, paragraf 17, govori konkretno o funkcijama ovog odeljka policije i objasnite nam o čemu je poseban značaj ovog paragrafa.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Mislim da je najvažnije u ovom paragrafu poslednji deo gde se govori o odgovornosti za bezbednost u železničkom saobraćaju koja leži na srpskom MUP-u. Meni to govori da je postojala veza, neka veza između korišćenja železnice i srpskog MUP-a. Takođe treba da dodam da u skladu sa principima o kojima smo govorili ranije u vezi sa VJ imamo jedan osnovni princip, a to je da komandant mora da zna šta se dešava u njegovoj zoni odgovornosti. Pretpostavljam da bi VJ takođe

znala i na koji način se koristi železnica u stanju opasnosti od rata ili u ratnom stanju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Prelazimo na stranu 22 istog odeljka gde govorite o kadrovima MUP-a na Kosovu i konkretno kadrovima koji su radili u Štabu MUP-a za Kosovo i Metohiju. Paragraf 44 govori o jednom posebnom naređenju od 15. maja 1998. godine. Objasnite, molim vas?

SVEDOK KU – ODGOVOR: To naređenje je u to vreme dalo mandat, određen mandat Štabu MUP-a na Kosovu na čijem je čelu, kao što sam rekao, bio general Sreten Lukić i ostao je na tom položaju tokom celog rata 1999. godine. Zvanični mandat glasi da Štab MUP-a za Kosovo ima odgovornost za koordinisanje aktivnosti MUP-a, policijskih aktivnosti u okviru SUP-ova. Međutim, mandat se na to ne ograničava. U njemu ima još mnogo toga, ali ovo je najvažniji deo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Prelazimo na stranu 25, a možda i 26 pod paragrafom 47, gde govorite o postupcima za izveštavanje i to vrlo opširno, samo bih hteo da nam kažete nešto pod paragrafom 5 u okviru paragrafa 47.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovaj podparagraf izvučen je iz instrukcija o postupcima za izveštavanje u MUP-u i mislim da ovde stoji izvesno preklapanje u sistemu komandovanja MUP-a, uključujući sistem izveštavanja. SUP-ovi na Kosovu morali su da izveštavaju o svojim aktivnostima ne samo ministarstvo u Beogradu, već i Štab MUP-a na Kosovu i ako bi došlo do nekog uskog grla na nivou ministarstva na nivou štaba na Kosovu, ti izveštaji bi ipak stigli do ministarstva u Beogradu. Međutim, moram da kažem da nemam ništa šta bi podržalo pretpostavku da je bilo takvog uskog grla koje bi ometalo funkcionisanje izveštavanja tog Štaba MUP-a na Kosovu. Naprotiv, video sam dokumente koji govore upravo suprotno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U konačnoj verziji ovog odeljka na strani 37, možda i 38, imamo pravila koja regulišu internu organizaci-

ju Ministarstva unutrašnjih poslova. U okviru paragrafa govori se o jednom inspektoratu i to je prvi podparagraf po redu. Možete li da nam kažete nešto o tome koja su posebna ovlašćenja i značaj ovog inspektorata?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovaj inspektorat MUP-a, kao što vidimo, ima funkciju posebnog nadzora u okviru samog MUP-a i od posebnog značaja i interesa je poslednji pasus na toj stranici.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda i na drugoj strani? To je paragraf koji počinje "proučava i ocenjuje zakonitosti" i tako dalje.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ima jedan paragraf koji govori o posmatranju sredstava javnog informisanja u smislu zloupotreba i za mene to znači da je MUP imao odgovornost da na takve slučajeve reaguje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U ovom odeljku ima puno više detalja nego što smo mi u stanju ovde da pomenemo, ali to je sve raspoloživo jednom dokumentu koji mislim da nije na uvidu javnosti. Da pređemo na odeljak "C". Ovde imamo rezime na strani 1, a zaključke na kraju odeljka. Ovde imamo četiri ili pet stvari da pomenemo. Možete li da nam kažete u par rečenica kakvi su vaši zaključci o konceptu lokalne odbrane na Kosovu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Konceptija lokalne odbrane je jedna konceptija koja je obezbeđivala da osim redovnih borbenih jedinica Vojske Jugoslavije i vojnih teritorijalnih jedinica koje učestvuju u borbenim operacijama pod komandom Vojske Jugoslavije, postoje odredbe koje su sprovedene u stvarnosti za formiranje snaga lokalne odbrane u gradovima i selima na Kosovu. Te snage lokalne odbrane na lokalnom nivou formirane su već 1998. godine i tokom njihovog formiranja postojao je program za naoružanje tih jedinica, naoružanje građana, civila, koji su bili deo te koncepcije lokalne odbrane.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na strani 13 ili 14, konceptija lokalne odbrane obezbedila je da teritorija Kosova bude zasićena naoružanim organizacijama. Da li je to ta reč koju ste zaista imali u vidu, "zasićenost"?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Moja želja je bila da naglasim da na Kosovu odbrana nije bila samo odgovornost redovne vojske, Vojske Jugoslavije, već u velikoj meri i odgovornost borbenih jedinica MUP-a. Međutim, kao dopuna svemu ovome postojale su i druge jedinice u okviru sistema lokalne odbrane, koje su, na neki način, rasterećivale vojsku i MUP u ovom smislu. One su bile u sastavu saveznog sistema komandovanja na način na koji sam opisao u svom izveštaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U paragrafu 41 zaključaka govorite o mogućnosti da naoružane nezakonite grupe nešto čine bez zvaničnog odobrenja. Šta možete da nam kažete o tome?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Analizirajući dokumentaciju o lokalnoj odbrani, meni je bilo jasno da je postojala namera da se potpuno integrišu u formalni sistem komandovanja sve naoružane grupe, naoružani civili, naoružane jedinice odbrane i rezervni elementi policije. Ništa nije ukazivalo na to, koliko ja znam, da bilo kakva grupa funkcioniše i operiše van zvaničnog lanca komandovanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U odeljku "C" smo pogledali par značajnijih stvari, a sada bih hteo da pređemo na stranu 4, u paragrafu 14 ili 13, što kažete, civilne jedinice i civilne odbrane, vi nam skrećete pažnju u paragrafu 13 na jedinice civilne odbrane. Prokomentarišite, molim vas?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja jednostavno kažem da su u saveznom zakonodavstvu postojale odredbe koje regulišu formiranje naoružanih grupa za lokalnu odbranu i komandanti tih grupa su mogli da budu oficiri vojske Jugoslavije, kao što se to i dešavalo.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da pređemo na odeljak 5, u ovom poglavlju paragraf 7, to je verovatno na strani 9. Mislim da ovde imamo jedan dokazni predmet koji bismo mogli da pogledamo. Međutim, dokazni predmeti koji su odvojeni separatorima, a to su dokazni predmeti ovog svedoka, nema ih puno, ali ih ima, ovaj dokazni predmet bio je uveden pod brojem 245, svedoka po prezimenu Šukri (Buja Shukri). To je jedan veliki obimni dokazni

predmet, mislim da imamo primerke za sve. Jedan možemo da damo svedoku da bi ga prokomentarisao. Pre svega, paragraf 27, a zatim dokazni predmet?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Paragraf 27 odnosi se na jedan izvod iz jedne instrukcije izdate 1998. godine od strane jedne organizacije koja je poznata kao "zajednička komanda za Kosovo". Zajednička komanda je imala zadatak da koordinira operacije i poduhvate na Kosovu u 1998. godini i 1999. godini. U tim instrukcijama 1998. godine nalazimo osnovu za organizaciju lokalne odbrane, tim instrukcijama se, zapravo, formalizuje, ozvaničuje formiranje lokalne odbrane na Kosovu. Ta organizacija nalazila se na opštinskom nivou i tamo je imala opštinske štabove lokalne odbrane koji su bili predstavljeni u opštinskim štabovima, znači imali smo opštinske političare pripadnike vojske, predstavnike ili članove vojnih i teritorijalnih jedinica MUP-a i jedinica civilne odbrane.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dokazni predmet koji sad gledamo je pod tabulatorom 23 ili dokazni predmet 245. Molim da se stavi na grafoskop. Ovaj dokument datiran je 28. jula 1998. godine, čini se, mada nije jasno otkucano, iz Ministarstva odbrane SRJ, Uprava za odbranu Prištine (Prishtine), upućena je odeljenjima za odbranu, a predmet, kaže, "Uputstvo za odbranu naseljenih mesta". Komentarišite, molim vas?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovaj dokument izdalo je savezno Ministarstvo za odbranu i govori o koordinisanju civilne odbrane, jer je ovo telo zato i odgovorno. Kosovski štab reaguje na to uputstvo koje je izdala zajednička komanda o organizaciji lokalne odbrane. U ovom dokumentu upućuju se lokalne jedinice da postupaju u skladu sa uputstvima zajedničke komande. Uputstvo zajedničke komande je priloženo i mislim da je dugo 11 strana. U tom uputstvu se vrlo detaljno govori kako će lokalna odbrana biti organizovana na opštinskom nivou. I detalje koje nalazimo na tih 11 strana uključuju i osnivanje takozvanih "rezervnih specijalnih snaga MUP-a" i te specijalne rezervne snage MUP-a imaju zadatak da izveštavaju o aktivnostima na Kosovu, a sastoje se od vojnih teritorijalnih jedinica, jedinica civilne odbrane i tako dalje. Komandnu odgovor-

nost za aktivnosti ovih posebnih rezervnih jedinica MUP-a snosi oficir ili komandant MUP-a. Štab iz koga taj lokalni komandant komanduje tim snagama nazivaju se opštinski štabovi za odbranu i kao što sam već rekao, u njima su bili predstavljeni lokalni političari, predstavnik vojno - teritorijalne jedinice na toj opštini Vojske Jugoslavije i jedinice civilne odbrane kao i MUP-a, naravno.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: A sada, ako u vašem izveštaju potražimo stranu broj 11, paragraf 33, molim vas prvo vaš komentar u vezi sa paragrafom 33, a onda ćemo da pogledamo i jedan dokazni predmet, tabulator 67 prvog dela, to je dokument koji je takođe uvršten od strane svedoka Šukrija i koji je dobio dokazni broj 248. Samo da podelimo taj dokazni predmet. Recite nam sada nešto o Petru Iliću?

SVEDOK KU – ODGOVOR: U paragrafu 33 spominje se Petar Ilić. On je bio načelnik Uprave za odbranu Priština, a koja se bavila jedinicama civilne zaštite i civilne odbrane. U ovom dokumentu, čiji izvadak imamo u paragrafu 33, ako pogledate sam dokazni predmet...

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Drugi predmet, druga stranica dokaznog predmeta?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Pa na drugoj strani dokaznog predmeta pri vrhu dokaznog predmeta vidimo da se sekretar obraća svom nadređenom u saveznom Ministarstvu odbrane, u to vreme to je bio general Farkaš i u tom dokumentu Petar Ilić po svemu sudeći odgovara na uputstvo koje je on dobio, a koje se odnosi na naoružavanje jedinica koje spadaju unutar zone odgovornosti te uprave za odbranu, dakle Uprave za odbranu Prištine. U drugom paragrafu, nakon reči "Beograd".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Usput rečeno, moramo da kažem da je prevod ovog dokaznog predmeta malo različit od ranijeg prevoda kojim ste se vi koristili u vašem izveštaju?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Dakle, tu stoji u tom paragrafu koji počinje našim aktom str.pov.br.80-10\3, tu se navodi službeni broj tog akta i dalje se kaže: "Zahtevali smo od komande Treće armije da nam obezbedi naoružanje i municiju za sve jedinice koje odeljenja i odseci na teritoriji APKIM, Autonomne pokrajine Kosovo i Metihija, formiraju i razvijaju." Iz ovog mi je paragrafa, dakle, jasno da Uprava za odbranu Prištine, da je ona od Treće armije Vojske Jugoslavije zatražila da im i da veliku količinu naoružanja za svoje jedinice civilne odbrane. Isto tako interesantno je da se primeti da su oni zahtevali oružje i za jedinice civilne zaštite, a definicija jedinica civilne zaštite kako stoji u Zakonu o odbrani, ne omogućava da se te jedinice naoružavaju. Za razliku od njih, jedinice civilne odbrane se definišu kao naoružane jedinice.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Dobro, mislim da bi to bili svi detalji iz dela "C", sada možemo da idemo na deo "D", što nas dovodi već pred kraj prvog izveštaja. "D" ima samo pet stranica i na strani 5 imamo i zaključke, molim da poslužitelj to stavi na grafoskop. Naslov ovog odeljka je "Vrhovna komanda i zajednička komanda". Umesto da jednostavno pročitamo te zaključke koji mogu da se pogledaju na grafoskopu, morate laičkim jezikom da kažete šta su vaši zaključci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, moji zaključci su, postojalo je telo poznato pod imenom "Vrhovna komanda" koje se nalazilo na samom vrhu zapovednog lanca odgovornog za aktivnosti vojnih organizacija i drugih naoružanih organizacija na Kosovu. Godine 1990. godine, a pogotovo tokom ratnog stanja koje je proglašeno 24. marta. Dokumentacija pokazuje da se vrhovna komanda sastojala od najmanje generalštaba Vojske Jugoslavije, znači to je najviši nivo vojne komande na čijem je čelu bio general Ojdanić. Iznad njega unutar vrhovne komande nalazila se civilna komanda, a na samom vrhu kompletne Vrhovne komande bio je predsednik SRJ. Još jedno telo koje je zapravo imalo istu strukturu kao vrhovna komanda, ali se nalazilo na jednom lokalnijem nivou na Kosovu, bilo je telo pod nazivom "zajednička komanda za Kosovo". I tom telu je na čelu bio političar i zaduženja tog tela obuhvatala su koor-

dinaciju aktivnosti Vojske Jugoslavije i MUP-a i uopšte naoružanih organizacija na Kosovu godine 1998. i 1999. godine.

SUDIJA KVON: Gospodine Ku, u paragrafu 13 spominjete neka osporavanja legitimiteta Vrhovne komande, možete li to malo da nam objasnite?

SVEDOK KU: Da, časni Sude. Kada sam pripremao ovaj izveštaj naišao sam na neke članke u štampi u kojima se iznose mišljenja, između ostalih generala Perišića, to je bivši načelnik Generalštaba koji je sa tog položaja smenjen u novembru 1998. godine. Ja se sada ne sećam tačno, ali bilo tokom ili nakon rata godine 1999. godine, on je javno izneo tvrdnju da je Vrhovna komanda, odnosno, konkretno, da je naslov, ime, položaj funkcije vrhovnog komandanta bio protivzakonit. Ja nisam u dokumentaciji koju sam pregledao, a konkretno u zakonima SRJ video ništa šta opisuje telo pod imenom "Vrhovna komanda" i položaj vrhovnog komandanta. Međutim, sva naređenja koja su izdata u vreme ratnog stanja, a koja dolaze sa vrha oružanih snaga, došla su od i imala su u zaglavlju ime "Vrhovna komanda". Ti dokumenti i drugi dokumenti kao izjava za štampu koju je davao general Pavković nakon rata, a to se takođe nalazi u mom izveštaju, sve to spominje da je da je vrhovni komandant predsednik SRJ, odnosno gospodin Slobodan Milošević, a da je Vrhovna komanda telo koje u svojim rukama imalo najvišu vojnu odgovornost za naoružane organizacije. Prema tome, nisam našao ništa šta podržava argumente poput onih koje je izneo general Perišić, osim činjenice da nisam naišao niti jedan zakon u kom bi se konkretno destinirala vrhovna komanda ili vrhovni komandant.

SUDIJA MEJ: Hvala. Gospodine Najs, izvolite.

TUŽILAC NAJS: Ako idemo dalje iza odeljka "B", tu nalazimo vodič za prepoznavanje uniformi, naoružanja vozila i oznaka. Ja time neću sada da se bavim, oni vam tu stoje na raspolaganje.

SUDIJA MEJ: Što se tiče raznih dokumenata koje smo uvrstili u spis...

TUŽILAC NAJS: Da.

SUDIJA MEJ: Imali smo dokazne predmete 17, 18 i 20. Možda bismo barem trebali da pogledamo da li se te dve stvari poklapaju.

TUŽILAC NAJS: Fotografije govore o K2767, a to je, čini mi se, naš dokazni predmet 18. Da, oružje 2767, a to je naš dokazni predmet 17.

SUDIJA MEJ: Čekajte, uniforme smo već pronašli, pogledajmo sada vozila.

TUŽILAC NAJS: Vozila su 2765.

SUDIJA MEJ: Da 2765, to je naš dokazni predmet 17. I konačno, oznake, ja nisam siguran da smo to uvrstili u spis.

TUŽILAC NAJS: Mislim da oznake nisu uvrštene u spis. Da li imate u vašim kopijama izveštaj? Ako nemate, imam ja ovde kopije za vas. Imamo ograničeni broj kopija u boji. Možda bismo to trebali da označimo kao zaseban dokazni broj.

sekretar: Ovo će da nosi dokazni broj Tužilaštva 322.

TUŽILAC NAJS: Kad je reč o naoružanju, kaže mi gospođica Grejam (Graham) da je to dokazni broj 21. U vašem dodatku "E" spominjete niz fotografija, ako sudije nemaju još te fotografije, ja ću to onda da napravim nakon pauze.

SUDIJA MEJ: Neke fotografije imamo.

TUŽILAC NAJS: Neke fotografije imate, dobro. Onda želim samo da svedok nešto kaže o paragrafu 9.

SUDIJA KVON: Nemamo te fotografije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, vratiću se na to još nakon pauze. Bolje da sada ne trošimo vreme. Gospodine Ku, sada ako ostavimo fotografije po strani, prelazimo na vaš drugi izveštaj. Moramo da imamo na umu odluku Pretresnog veća od juče. Molim vas da nam sada ukratko opišete šta ste vi učinili u drugom izveštaju, koje ste materijale imali na raspolaganju i zatim, vrlo kratko, do kakvih ste zaključaka došli? Mi ćemo ponovo da prođemo kroz neke stvari i da naglasimo, ali, dakle, zanima me koji vam je bio zadatak, koje ste imali materijale i koji su vaši zaključci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, svrha drugog dela izveštaja bila je da se pokaže da li su naoružane organizacije i zapovedne strukture sprovodile u praksi doktrinu i propise koji su opisani u prvom delu izveštaja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I vaši zaključci su, ukratko, koji?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Pa uopšteno govoreći, došao sam do zaključka da su naoružane organizacije i njihovi načini zapovedanja sprovodili u izvesnoj meri doktrinu i propise, a osim toga priznavalo se šta doktrina i dopisi navode. Dalje, struktura opisana u prvom delu, lokalna odbrana vojne strukture, strukture MUP-a korišćene su na Kosovu godine 1999.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Odeljak "A" vašeg drugog izveštaja ima nekih 13 stranica, molim da se to da sudskom poslužitelju. Budući da je to dopunjena verzija, videćemo da su na nekim mestima paragrafi promenili brojeve. Idemo, molim vas, odmah na odeljak "Naoružavanje i razoružavanje naroda Kosova", to je strana 12, paragraf 26 koji je ranije nosio broj 27. I ovde je dokument koji želimo da pogledamo. Recite nam nešto o tome.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovaj dokument je izdalo u maju 1999. godine savezno Minsistarstvo odbrane. Godine 1998. izdat je dokument koji meni govori da, ne samo da su i normalne redovne naoružane organizacije dobivale oružje, nego su i civili, a tu se pre svega misli na Srbe i Crnogorce, dobijali oružje.

TUŽILAC NAJS: Molim da se raspodele kopije dokumenta. Mislim da je to takođe u prvom delu. To je tabulator 1 u prvom delu drugog izveštaja. Taj dokument nismo ranije uvrstili u spis, prema tome imamo na raspolaganju i original.

SUDIJA MEJ: Ovaj dokument, ako se ne varam i dalje ostaje u okviru tabulatora. To je svrha, ako se ne varam, prvog dela, to je tabulator 21.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da. Molim da pogledamo to na grafo-skopu. Dakle, od tog istog Petra Ilića dolazi dokument datiran 21. maja 1998. godine. Gospodine Ku, na koje delove tog dokumenta ste se oslonili?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ako pogledate podnaslov "Naređenje" na prvoj strani, paragraf 1: "Načelnici odeljenja i šefovi odseka", to su, znači, uredi za odbranu i njihovi odseci i od njih se traži, od tih načelnika i tih šefova, da uspostave kontakt sa najužim rukovodstvom opštine i da naoružaju delove stanovništva. Zatim se kaže da treba voditi računa da vojni obveznici na ratnim rasporedima u jedinicama VJ, VTO i MUP-a... Zatim se to navodi, koliko sam ja shvatio, da taj popis koji vidimo ovde pokriva sve formalne službene naoružane organizacije, a u ovom se naređenju govori o naoružavanju civila van službeno naoružanih organizacija.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U redu, mislim da je to sve šta nas zanima u prvom delu vašeg izveštaja. Zatim dolazimo do dela "B", komanda i kontrola. Ako se sećate, Sud je naložio da se neki paragrafi izuzmu iz ovog dela na strani 20, a sada se možda zaključci nalaze na stranici 21. To je dokument kojim ćemo za koji čas da se pozabavimo, a zaključci, paragraf 32, 33, molim da se stave na grafoskop. Molim da nam sada date vaše zaključke, ali imajući u vidu odluku suda?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Po mom mišljenju, uklanjanje tih delova izveštaja ni na koji način ne utiče na ove zaključke.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači, vaši su zaključci, koji?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam zaključio da je postojao dobro organizovani sistem zapovedanja svim naoružanim organizacijama na Kosovu. Ta struktura imala je svoje korene u saveznim propisima i u unutrašnjim propisima Vojske Jugoslavije i MUP-a, kojima sam se bavio u prvom delu izveštaja. A pitanje da li je vojska bila potčinjena MUP-u u skladu sa članom 17 Zakona o odbrani se takođe spominje u ovom delu izveštaja. Sve kontraverze u vezi sa tim pitanjem potčinjavanja raspravljale su se unutar Vojske i unutar MUP-a, a izlagane su javnosti prilikom debate komandanta MUP-a i Vojske Jugoslavije. Za naše potrebe načini komandovanja ovim organizacijama bili su oni koji su opisani u službenim dokumentima o doktrini. Nadalje vođenjem zajedničkih operacija, pogotovo zajedničkih operacija vojske i MUP-a, borbenih operacija, vršila se prema jednom sistemu, to je bio sistem zasnovan na doktrini i na zakonima i propisima. To je bio jedan sistem zapovedanja. Taj sistem je obuhvatao zajedničku komandu, te zapovedne lance u vojsci i u MUP-u.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U paragrafu 32, peti red na ekranu, koristi se reč "predsednik SRJ kao komandant Vojske Jugoslavije sa pravnim ovlašćenjem za komandovanje svim vojnim organizacijama. Imao je i ovlašćenja nad MUP-om." Malo nam to objasnite i recite da li ste videli neke dokaze koji govore suprotno tome?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam ovde iskoristio reč "verovatno". Ta reč se koristi zato što ja nisam video niti jedan jedini dokument kog je konkretno potpisao predsednik SRJ, a kojim se daju naređenja direktno MUP-u. Ali sva dokumentacija, a nje ima mnogo i mnogo je onoga šta bih ja nazvao nezavisnim izvorima, sve to vodi do zaključka da je zapovedni lanac u koji je spadao MUP, na svom vrhu je imao kancelariju predsednika SRJ, a dotle se dolazi bilo kroz Vojsku Jugoslavije, bilo kroz zajedničku komandu. U stvari, to ide kroz ta oba lanca. Međutim, jednostavno rečeno, sva dokumentacija pokazuje da se operacije MUP-a mogu pripisati uputstvima iz kancelarije predsednika SRJ.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi paragraf 32 završavate rečenicom u kojoj se spominju zajednička komanda i zajednička operacija i zaključujete da njihova redovna povezanost ukazuje da su i vojska i MUP bili pod stvarnom kontrolom jednog tela koje je ispunjavalo namere iz zajedničkog plana u cilju onoga šta se dešavalo u SRJ i Srbiji, a poreklo te kontrole i zajedničkog plana leži u kancelariji predsednika SRJ. Da li je to vaše mišljenje do kog ste došli na temelju materijala koji ste imali na raspolaganju ili nešto drugo?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Pa to je u prvom redu zaključak do kog sam došao na osnovu pregleda dokumentacije. Taj zaključak nije zasnovan u mišljenju vojnog eksperta, taj je zaključak zasnovan na proučavanju vojne dokumentacije i to je, dakle, logički zaključak, po mojoj proceni.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Koji?

SVEDOK KU – ODGOVOR: To nije zaključak nekog vojnog eksperta.

TUŽILAC NAJS: Imamo još dva dokumenta, ali vidim koliko je sati.

SUDIJA MEJ: Time možemo da se pozabavimo nakon pauze. Sada idemo na pauzu od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Najs.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: U odeljku "B", u vašem izveštaju broj 2 o rukovođenju i komandovanju, na strani 12 paragraf 15, imam ovde jedan dokazni predmet, da pogledamo. Taj dokazni predmet je pod tabulatorom broj 19 u delu broj 2. Na prvom listu je izjava zamenika načelnika istražnog odeljenja, tako da sam dokument počinje na strani broj 1 na drugom listu. Paragraf 15 vašeg izveštaja kaže, to je vrlo kratak pasus koji ću da pročitam. Čekam poslužitelja koja ima jako puno posla. Znači, pasus 15. Čitaću ga

dok ga poslužitelj traži. Ne, to nije to. To je odeljak "B" drugog izveštaja. Vi ste rekli sledeće, gospodine Ku: "Zajednička komanda za Kosovo koordinisala je delovanje naoružanih organizacija na Kosovu, vojske, MUP-a, lokalne odbrane. Dnevni izveštaji ili redovni izveštaji zajedničke komande pokazuju to kroz spominjanje predloženih aktivnosti za vojsku i MUP." Gospođo poslužitelj, nemojte sad da tražite taj isečak, to nije vaša greška, trebalo je ranije da vas upozorim. Gospodine Ku, možete li sada nešto da kažete o ovom dokumentu, a kasnije će poslužitelj da stavi stranu 17 izveštaja broj 2, odeljak "C". Znači, gospodine Ku, u čemu je značaj ovog izveštaja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Prva stranica posle te izjave nosi naslov "Zajednička komanda za Kosovo i Metohiju". To je ta zajednička komanda za koju sam ranije rekao da je bila odgovorna za koordinisanje oružanih organizacija na Kosovu. To je jedan operativni izveštaj koji, po meni... Znači da je to izveštaj koji govori o operacijama koje trenutno vodi ili koje trenutno vode ili treba da provode oružane organizacije. Počinje i strukturisano je u skladu sa vojnim dokumentima, odgovara formatu vojnih običnih dokumenata koje su meni poznati iz mog vojnog iskustva kao i dokumenata koje sam sretao vezano za VJ. I tu se na početku govori o neprijatelju, o situaciji vezanoj za neprijatelja, to su obaveštajni podaci i bezbednosna situacija. Sve što se tiče neprijatelja, na sledećim stranicama dalje se govori o aktivnostima jedinicama VJ i MUP-a. Ovaj deo je podeljen na dva podeljka, jedan je na strani 3. To je pregled aktivnosti u kojima su angažovane jedinice MUP-a i VJ. Sledeći pododeljak na strani 6 ovog dokumenta nosi naslov Predlog za dalje angažovanje. I po mom mišljenju to pokazuje da zajednička komanda snosi izvesnu odgovornost u svakom slučaju, ona je uključena i angažovana u aktivnosti VJ i MUP-a na Kosovu. To je bar moja procena ovog dokumenta, moje viđenje.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vidim ovde vrlo detaljna pominjanja velikog broja gradova i sela čija su imena sada već poznata Pre-tresnom veću. Da pređemo na odeljak "C" koji se tiče taktike.

Tu imamo, otprilike, 14 strana. Nema ni na početku ni na kraju posebnog paragrafa koji nosi naslov zaključci, a mi ćemo da uputimo Pretresno veće da pogleda samo jednu stranu, imajući u vidu one rečenice koje su iz teksta izbrisane prema odluci Pretresnog veća. Šta biste mogli da nam kažete koji su vaši opšti zaključci o taktici?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam zaključio da su u 1998. i 1999. godini...

SUDIJA MEJ: Da, izvolite, gospodine Tapušковиću.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Časne sudije, veoma pažljivo pratim sve ovo šta slušam od svedoka i mislim da sam kao *amicus curiae* dužan da kažem da je odluka Suda uglavnom bila vrlo jasna da svedok ne može da daje zaključke, tako da mislim da tu primedbu moram da vam ovako saopštim.

SUDIJA MEJ: Mi smo pregledali ceo izveštaj i iz njega smo isključili one delove za koje smo smatrali da o njima svedok ne može da svedoči. Ti delovi su isključeni, ali on ima prava da svedoči o drugim pitanjima.

PRIJATELJ SUDA TAPUŠKOVIĆ: Ja se slažem, ali gospodin Najs stalno insistira na novim zaključcima i na novim komentarima. Ja zbog toga ovo kažem, ja znam šta ste vi isključili i ja to razumem, ali gospodin Najs stalno insistira na novim zaključcima u vezi sa dokumentima koji su jasni sami po sebi i koje ćete vi sigurno da procenite na samom kraju.

SUDIJA MEJ: U redu. Gospodine Najs, ja sam siguran da ćete vi da pročete ovaj izveštaj imajući u vidu našu odluku.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Gospodine Ku, vraćam se na ono pitanje o taktici. Rekli ste nam da se "1998. godine i 1999. godine rutinski koristilo", a onda vas je prekinuo gospodin Tapušковиć?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, časni Sude. Da rezimiram sadržaj

odeljka "C" i, konkretno, na dokumentaciju na koju sam se oslanjao kada sam sastavljao ovaj odeljak. Meni je bilo očigledno da su VJ i MUP delovali zajedno u zajedničkim operacijama koristeći taktiku koja mi se činila dosledna i 1998. i 1999. godine i, uopšte govoreći, zajednička uloga VJ i MUP-a bila je takva da je VJ pružala podršku borbenim operacijama u smislu teškog naoružanja, dok je MUP učestvovala u zajedničkim operacijama sa VJ kao pešadijska sila i njen je zadatak bio da pešadijski napreduje prema ciljevima, a ti ciljevi su mogli da budu sela ili uporišta UČK.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da pređemo na dve zajedničke operacije. To je paragraf 10, na strani 7, odeljka "C". Gospodine Ku, vi ste odabrali dva operativna izveštaja. Jedan je iz 1998. godine, a drugi je iz 1999. godine koji ilustruju tok izvođenja zajedničkih operacija VJ i MUP-a i oni u velikoj meri odražavaju i druge borbene izveštaje gde se jasno vidi koja je standardna praksa, jer je korišćena u raznim operacijama koje su vremenski raspoređene tokom nekoliko meseci. Oba ova izveštaja izdala je borbena grupa 4, 125. motorizovana brigada VJ. Možda biste mogli nešto da nam kažete o tome? To je tom 1, tabulator 66. Hteo bih da pomognem Pretresnom veću tako što mislim ću da završim negde na polovini ovog dela sednice, mislim da imamo još 4 dokumenta koji su već sada dokazni predmeti unutar ovog izveštaja. I još nekoliko stvari koje hoćemo da razjasnimo. Tabulator 66, dokument u njemu je datiran na 25. septembar 1998. godine i potiče od komande borbene grupe 4. Upućen je komandi 125. motorizovane brigade. Koji bi bili vaši zaključci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Kao što sam već objasnio... Samo da kažem nešto o pozadini ovog dokumenta. Bobrena grupa je jedna formacija koja se sastoji od komponenata brigade. Malo je veća od čete po veličini i predstavlja jednu mešavinu raznih vrsta jedinica i naoružanja, a borbene grupe se razlikuju prema dokumentaciji od... Tačnije borbena grupa je jedna standardna formacija za VJ u borbenim operacijama. Ovaj izveštaj je od jedne takve borbene grupe. To je borbena grupa 125. motorizovane brigade VJ, a ta brigada je bila jedna od borbenih brigada u okviru Prištinskog korpusa koji se potčinjavao Trećoj armiji. Ovaj izveštaja je iz septembra 1998.

godine, predmet je jedna operacije koju je vodila ta borbena grupa 4 i po mom mišljenju izveštaj je upućen komandi 125. motorizovane brigade koja je njoj nadređena. U tom pregledu oni opisuju operaciju koju su sproveli. Ja sam se ovde koncentrisao na vrstu naoružanja, na sastav borbene grupe i posebno na to što borbena grupa kaže da se operacija zajednički izvodila sa jednom jedinicom MUP-a, tačnije sa jednom specijalnom jedinicom MUP-a koja se zove "PJP", Posebna jedinica policije, posebno koncipirana jedinica policije.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako pogledamo drugi izveštaj sa početka 1999. godine, iz februara 1999. godine, to je tabulator broj 2, odeljak 2, ali takođe je i dokazni predmet 94 i tabulator 47 u tom dokaznom predmetu. Najkraće što možete, možete li da nam ukažete na neke značajnije crte ili sličnosti ovog dokumenta sa prethodnima, ako možete?

SVEDOK KU – ODGOVOR: I ovaj dokumet, časni Sude, potiče od te iste brigade VJ, od iste borbene grupe, mada je napisano nekoliko meseci kasnije. On pokazuje da je ta borbena grupa ponovo angažovana u borbenim operacijama koje se sprovode zajednički sa jedinicama MUP-a, a konkretno sa Posebnim jedinicama policije. Na jedan detalja ovog naređenja, a to je naređenje za napad, treba posebno da se obrati pažnja, po mom mišljenju. Vidimo da je ovo vrlo detaljno razrađeno naređenje. Radi se o jedinici relativno niskog nivoa, jednoj borbenoj grupi ili vojnoj grupi i ovde se daje vrlo opštiran opis napada koji treba da bude izvršen i vidi se koliko je brige i pažnje posvećeno organizovanju i sprovođenju napada za koje je ovlašćenje stiglo od nadređene komande.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pretresno veće može da se upozna sa dokumentom. Mi ćemo sada da pređemo na odeljak "C", tačnije sa odeljka "C" ćemo da pređemo na odeljak "D" koji ima 13 strana. Naslov glasi: "Operacije na Kosovu 1999. godine". Ovde nema nekih izričitih zaključaka, pa bih vas zamolio da nam kažete koji bi bio opšti smisao ovog vašeg izveštaja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: U ovom odgovoru koristio sam razne izvore.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Neki od tih izvora su sada izbrisani po nalogu Suda, tako da imate to na umu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Imajući u vidu te izbrisane delove, po mojoj proceni to ipak ne utiče na smisao odeljka "D".

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Nemojte više o tome. Recite nam koji su vaši zaključci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam pregledao razne dokumente i proučavao obim operacija koje su vođene na Kosovu u periodu koji nas zanima, tačnije 1999. godine.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Na jednoj strani, strana broj 4, paragraf 2 koji se nastavlja na strani 5... Nije nam potreban nikakav dokazni predmet... Vi ovde citirate jedno pismo generala Pavkovića od 23. jula, upućeno njegovim nadređenim i tiče se komandovanja nad Prištinskim korpusom?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovde general Pavković nastupa u ulozi koju je imao ranije, kao komandant Prištinskog korpusa, pre nego što je postao komandant Treće armije. Ovo pitanje pokazuje neslaganje sa načinom na koji se rešava sukob na Kosovu i konkretno na ulogu VJ u tome. Takođe se izražava mišljenje jednog komandanta VJ koji se nalazio na vrlo visokom položaju tokom 1999. godine. U ovom pismu vidimo jedan deo gde se pominje naoružavanje stanovništva.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ovde se konkretno kaže uprkos naoružavanju stanovništva, teroristička pretnja, uprkos naoružavanju stanovništva, taj faktor nije potpuno uključen u sistem borbe protiv terorizma?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja bih rekao da na osnovu toga što je stanovništvo već bilo naoružano, o tome sam govorio ranije, da su postojale naoružane jedinice civilne odbrane i general Pavković

smatra da integrisanje ovih jedinica civilne odbrane nije završena na zadovoljavajući način.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda je to očigledno, ali to bi trebalo navesti kao zaključak u vezi sa jednim citatom gde se pominje gubitak Kosova i genocid Srba... To nije zaključak vojnog eksperta, to je opšti zaključak koji može ili ne mora da se prihvati, zavisno od sopstvenog suda?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Znači možemo sada da pređemo na odeljak "E" gde se govori o povezanosti mesta zločina. Tu nema ni uvodnog dela ni zaključaka, dajte nam vaš komentar?

SVEDOK KU – ODGOVOR: U ovom odeljku ja kao vojni analitičar, na osnovu svih dokumenata koje sam pregledao i pominjao u drugim odeljcima, proučio sam i neke dokumente koji su vezani, bilo za mesto zločina, bilo za napade uopšte u kojima su bile angažovane oružane snage.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vi skrećete pažnju na paragraf 4 i kažete: "kada nije bilo lako napraviti razliku između vojske i MUP-a, još uvek je moguće pokazati da je organizacija koja je izvršila napade ipak bila organizovana naoružana grupa pa se mogućnost da je to bila zločinačka ili neregularna grupa koja je delovala izvan službenog zapovednog lanca komandovanja ili bez znanja takvog znanja komandovanja, može dokazati sledećim argumentima: podudarnost u opisima svedoka" i tako dalje. Dajte nam vaš komentar o ovom paragrafu.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Taj paragraf odražava neke druge delove izveštaja u kojima pokazujem po svojoj proceni dokumentacije koji je obim imalo naoružavanje grupa i organizacija na Kosovu, koliko je to bilo rasprostranjeno. Isto tako, ja kao vojni analitičar mogu da kažem, procenjujući izveštaje u kojima se govori o raznim grupama koje su učestvovala u operacijama, da li može da se kaže da li su se te operacije dešavale na nekom od mesta zločina iz optužnice i ima raznih indikatora i informacija koje bih ja koristio

u takvoj proceni. Među tim informacijama su i opisi uniformi i ja bih uzeo i to u obzir.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ako sada pređemo na stranu 4, tu pominjete opštinu Prizren (Prizren) i tu imamo jedan odlomak iz izveštaja. Možda nećemo to moći da prikažemo na grafoskopu, ali taj dokument se pominje u fusnoti 4. To sad imate pred sobom. Iz fascikle dokaznih predmeta, to je tom 1 tabulator 34, druga oznaka tog istog dokumenta je dokazni predmet 281. Što se tiče ovog dokumenta, gospodine Ku, ako ga sad imate pred sobom, njegov značaj bih molio da objasnite i onda nam nešto recite o tom relevantnom delu izvštaja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: To je izveštaj Štaba MUP-a za Kosovo koji je koordinisao sve aktivnosti MUP-a na Kosovu. Tu se vidi iz naslova da Štab MUP-a podnosi izveštaj ministarstvu u Beogradu, to se već dešava u vreme ratnog stanja u martu 1999. godine, a onaj deo koji nas zanima u delu 2 mog izveštaja je jedan pasus koji govori o napadu OVK ili kao što se ovde kaže, o terorističkom napadu 25. marta u opštini Prizren i meni to govori da su VJ i MUP u to vreme bili angažovani u jednoj operaciji.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Strana 5 ovog dokaznog predmeta. Samo nam je prikažite na grafoskopu, to je negde na sredini strane. Taj pasus kaže "u terorističkom napadu koji je izvršen 25. marta 1999. godine", nastavite gospodine Ku.

SVEDOK KU – ODGOVOR: U ovom pasusu se jednostavno pominju i pripadnici VJ i pripadnici MUP-a koji su ranjeni u jednom napadu u toj opštini tog dana i iz toga zaključujem da se vodila operacija, ili su u najmanju ruku VJ i MUP bili prisutni u tom području tog dana.

TUŽILAC NAJS: Hvala. Radi uštede vremena, ako ostanemo pri vašem izveštaju, strana 5, gde se pominje Račak (Recak) o čemu smo čuli veliki broj svedočenja i dokaza, ovde citirate jedan telegram koji je poslao SUP Uroševac (Ferizaj) koji se izveštava ministarstvo u Beogradu o ovom incidentu 15. januara i zatim se nastavlja

na sledećoj strani taj citat gde se kaže "15. januara s početkom u 3.00...

SUDIJA MEJ: Da li smo ovo već uvrstili u dokazni materijal?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da već imamo broj za ovaj dokazni predmet, to je K1599, međutim, ne znam da li sad mogu da nađem taj broj. Pet redova kasnije, kaže se u 6.30 selo Račak je potpuno okruženo i dok je deo Posebne jedinice policije SUP-a Uroševac napredovao na samom ulazu u selo i dalje se kaže nije bilo ranjenih civila za vreme izvršenja. Šta ovo znači?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ovo jednostavno pokazuje da je jedna jedinica MUP-a, tačnije PJP, Posebna jedinica policije, učestvovala u napadu na Račak 15. januara 1999. godine. I za to je SUP zadužen, za to područje izveštava svoje nadređene.

TUŽILAC NAJS: Da okrenemo...

SUDIJA MEJ: Da li je to u fascikli?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mogu li da se na to vratim kasnije, da vam dam broj? Na strani 7 vašeg izveštaja, gospodine Ku, ispod zaključka u vezi sa Izbicom (Izbice), vi pominjete 2001. godinu, da je tada jednu istragu vodila VJ vezano je za Izbicu i ovde se kaže isti taj tim izvršio je istragu i spoljni pregled, identifikaciju 101 leša u selu Izbica, opština Srbica (Skenderaj).

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, pominje se jedan takav sudsko-medicinski pregled koji je sprovela VJ 1999. godine tokom ratnog stanja.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još uvek tražimo onaj dokazni predmet, časni Sude, vratićemo se na to. Imamo, zatim, odeljak "F", vašeg izveštaja koji govori o disciplini. On je devet strana dug. Nema nikakvih posebnih zaključaka, zato nam vi dajte svoj rezime, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: U izveštaju broj 1 moj cilj je da na osnovu dokumentacije prikažem kakvi su bili postupci predviđeni za održavanje discipline i kakav je disciplinski sistem u oružanim organizacijama trebalo da funkcioniše, kakva je bila njegoza zakonodavna osnova i hteo sam da prikažem na osnovu dokumentacije kako je disciplinski sistem zapravo bio sproveden u praksi.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li je moguće nešto da se kaže, vrlo kratko, kako se to radilo u praksi, ili bismo trebali da čitamo ovih sedam strana? Vrlo kratko. Dokumentacija je pokazala da oružane organizacije prihvataju formalne disciplinske sisteme, a sprovedenje disciplinskih mera je druga stvar. Ako pogledamu drugu stranicu, paragraf 5 i ako, naravno, imamo u vidu da je operacija, način na koji je delovao disciplinski sistem u velikoj meri pitanje činjenica i nešto o čemu će Pretresno veće morati da odluči, u paragrafu 5 stoji sledeće: "prema informacijama pregledanim u procesu sastavljanja izveštaja, 1999. godine su postojale odgovarajuće strukture za sprovedenje efikasnog sistema discipline nad oružanim formacijama SRJ i Srbije. Komandiri su na svim nivoima bili svesni uslova za održavanju discipline. Samo izdavanje instrukcija i naredbi nije dovoljno da bi se ispunile disciplinske odgovornosti komandira." I zatim, dalje još kažete... Možda biste mogli, zapravo, da ovaj paragraf zaključite vašim rečima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, pa u sredini tog paragrafa rečenica, "samo izdavanje instrukcije, naredbe, nije dovoljno", poziva se na prvi deo mog izveštaja gde se detaljno govori o disciplinskim propisima MUP-a i VJ. Deo tih propisa odnosi se na komandnu odgovornost. Jedan citat posebno naglašava odgovornost komandanata i komandira da poduzmu akciju u slučaju da dođe do kršenja raznih prava i humanitarnih prava ili kršenja unutrašnjih propisa koji se tiču discipline. Imajući u vidu optužnicu, ja sam za Kosovo pregledao dokumentaciju koja mi je ostala na raspolaganju, a koja je govorila o sprovedenju disciplinskih mera u praksi. Ta dokumentacija je pokazala da su neke disciplinske mere poduzete. One se navode u izveštaju. Međutim, koliko je meni poznato nikakve disciplinske mere nisu poduzete kada je reč

o komandnoj odgovornosti. Jedna od osnova za tu procenu koju sam ja doneo je činjenica da su svi ili gotovo svi komandanti na ključnim položajima komandanti brigada, korpusa i više i njihovi ekvivalenti u MUP-u bili, bilo zadržani na istim položajima, bilo unapređeni na više položaje. Isto tako dokumentacija pokazuje da su neke od jedinica kojima su oni zapovedali dobile pohvale.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo sada na stranu sedam ovog odeljka gde se govori o asanaciji terena. O tome se dosta govorilo. Nećemo da ulazimo u detalje, ali molim vas da nam ukazete kakav je bio efekat propisa koje ste vi razmatrali?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Propisi i naređenja koji se odnose na čišćenje bojišta meni govore da su postojale dobro ustaljene procedure i da je u najmanju ruku počinjen pokušaj da se ti postupci sprovedu u praksi. To se odnosi, u najmanju ruku, na uklanjanje leševa sa terena na Kosovu. I sasvim je jasno, dakle, to da u doktrini ne stoji da se leš jednostavno može ostaviti da leži na bojištu, upravo suprotno. Postoji zahtev da se bojište očisti. I svi leševi na koje se tom prilikom naiđe, a u vezi s kojima postoji sumnja da je došlo do vršenja krivičnog dela, VJ, MUP i druge organizacije tada imaju obavezu da sprovedu istragu.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Vaši dodaci počinju odmah nakon devete strane i želeo bih vrlo kratko da prođem kroz to. Prvi dodatak, odnosno prilog je tablica u kojoj se nalaze ključni ljudi. Bojim se da te stranice nisu numerisane. Imam samo stranice Sekretarijata (Registry), one su možda različite od stranice koje ima Pretresno veće na raspolaganju. Idemo sada na prilog dva, to je broj Sekretarijata 13787. Objasnite nam, molim vas, taj prilog koji počinje rečima Gornji Ratiš (Ratishi i Eperme), Donji Ratiš (Ratishi i Posthem) i tako dalje.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Sadržaj drugog priloga su zapravo isecci iz dnevnih izveštaja OEBS-a o događajima na Kosovu.

TUŽILAC NAJS: To možda nije lako da se pronade. To je na stranici iza fusnote 149.

SUDIJA MEJ: Pronašao sam. To su dokumenti za koje imamo dokazni broj. To je dokazni broj 321, a prilog broj 3 koji počinje, dakle... Deo 2, dodatak 3, strane 1- 4, to su aktivnosti VJ. Molim vas da nam to objasnite.

SVEDOK KU: U dodatku broj 3 koristio sam razne dokumente koji pokazuju operacije koje je sprovodila VJ za vreme ratnog stanja 1999. godine. Moram da naglasim da to najverovatnije nije sveobuhvatna lista lokaliteta na kojima je delovala vojska i detalja šta je ona činila iz dana u dan.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I to se na kraju vidi i na jednoj karti. Ja se sada neću time baviti, to dolazi na samom kraju ovog dokumenta. A sada ako se vratimo na pitanje dokaznog broja, možda je ovo o čemu smo govorili slično, ali zapravo različito od jednog ranijeg dokumenta. Gospođica Grejam i Sekretarijat su, čini mi se, to pronašli, ja sam im zahvalan. Mislim da je to dokazni broj 211. To je jedan od dokumenata koji je uvršten kroz generala Drevenkijeviča (Karol John Drewienkiewicz). To je tabulator 27, drugog fascikla dokaznih predmeta. Svedok je već govorio o izvodu na stranici broj 5 odeljka "E" drugog izveštaja i to se tamo može i videti. To su bila, dakle, sva moja pitanja o drugom izveštaju. Imamo još i fotografije i neke dodatke koji idu uz prvi izveštaj. Dakle, želeo bih sada da se vratimo na prvi izveštaj i na dodatak "E" prvog izveštaja. Pretresno veće će sigurno da vidi da u dodatku "E"... Gospodine Ku, imate li ovde vaš prvi izveštaj? Pre izveštaja, dodatak "E". To je vodič za fotografije. Neću sada od vas da tražim da govorite o svemu tome, ali zanima me paragraf 9 na drugoj stranici. Vi govorite tu o jednoj konkretnoj fotografiji. Molim da se ta fotografija stavi na grafoskop.

SUDIJA MEJ: Gde tu fotografiju možemo da nađemo?

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je tabulator 79. Iako su te fotografije dosta interesantne, bojim se da vreme diktira da mogu da pokažem samo jednu od njih. Dakle, molim da se ovo stavi na

grafoskop. Gospodine Ku, to je nešto o čemu smo već slušali od svedoka. Recite nam nešto o ovoj fotografiji. Dakle, ne zanimaju nas tu pojedinci, nego ono šta vidimo na njihovim ramenima oko rukava?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da. Ovo su pripadnici MUP-a Posebnih jedinica policije, PJP. To može da se vidi po njihovim uniformama i njihovim oznakama. U izveštaju posebno govorim o praksi nošenja traka oko rukava. U dokumentaciji se spominje da je postojala praksa unutar MUP-a, to se vidi u dokumentu koji se odnosi na izveštaj u jednom mesecu 1998. godine, čini mi se da je to tako bilo, dakle to je tablica u kojoj se pokazuje koje trake, kojih boja treba nositi na kom ramenu i kog dana tog meseca.

TUŽILAC NAJS: Evo tablice. To je tabulator 80 prvog svežnja dokaznih predmeta. Molim da sada englesku verziju stavimo na grafoskop, to je, naravno, na engleskom, ali imamo i original. Videćete da je to detaljno uputstvo policiji za nošenje traka u maju 1999. godine i na originalu je rukom upisano SUP i tu se vidi, dakle, da stvar počinje 1. maja od 00.00 - 24.00 i zatim stoji šta treba da se nosi na desnoj naramenici, znači epoleta plava i crvena, sledećeg dana, plava i žuta i tako dalje.

SUDIJA MEJ: Možda je to očito. Recite nam prema vašem razumevanju šta je bila svrha nošenja tih traka i kada su one nošene?

SVEDOK KU: Časni Sude, prema mojoj proceni, svrha nošenja bila je delimično ovo šta stoji u samom naslovu, dakle uputstvo za obeležavanje policije i oni su ih, čini mi se, nazivali trakama za obeležavanje, a cilj je bio da se spreči da MUP puca na svoje pripadnike ukoliko ne budu prepoznali svoje vlastite jedinice u jeku borbe, odnosno, da se osigura u slučaju da OVK nosi policijske uniforme. Ja nisam naišao na dokumentaciju koja bi pokazivala te slučajeve, ali u slučaju da neprijatelj obuče uniforme prijateljskih snaga, onda bi prijateljske snage, u ovom slučaju MUP, imale sistem prema kom mogu da prepoznaju svoje ljude.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Pogledajmo, molim vas, fotografiju na grafoskopu. Čini mi se da jedan od njih nosi kapu sa prorezima za oči, to je desno dole. Da li je to nešto što se često nalazi na tim fotografijama ili ne?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, to se često nalazi i na drugim fotografijama koje sam video, a koje su usvojile specijalne jedinice i u vojsci i u MUP-u.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Još jedna fotografija, 56304, koja se odnosi takođe na ovaj odeljak, paragraf 13. U vašem izveštaju se tvrdi da ta fotografija pokazuje MUP, najverovatnije na terenu i da tu postoje neke varijacije u odeći. I kažete da svi oni koriste te trake. I kažete da svi oni nose maskirne plave uniforme MUP-a i da na levom ramenu nose oznaku "milicija" i "policija", da imaju automatsko oružje i da se u pozadini vide jedinice policije. Međutim, vi kažete da su oni jednim delom ilegalne paravojne grupe.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sam prilikom svog rada pročitao veliki broj izjava svedoka.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Možda, ukoliko to dolazi iz dokaznog materijala, nije prikladno da o tome iznosite svoje mišljenje. Ja neću da vas prisiljavam na to, ali ovo ranije šta ste rekli o strankama, o tome možete da izrazite svoje mišljenje?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, pa mogu da kažem, generalno govoreći, prateći štampu, služeći ljude koji nemaju mnogo vojnog iskustva, ponekad je teško da se identifikuje neka vojna jedinica i ponekad je teško da se ustanovi da ljudi, na primer, poznaju razliku između tenka i oklopnog borbenog vozila. Cilj ove fotografije je da se pokaže da organizovane jedinice nisu uvek bile obučene u standardne, čiste, paradne uniforme. To su jedinice koje učestvuju u borbama, oni su prljavi ponekad, vojne organizacije u nekim zemljama nemaju dovoljno uniformi da na propisan način opreme sve svoje pripadnike, pogotovo prilikom regrutacije i možda je ovo upravo jedna takva prilika kad se nešto tako dogodilo.

TUŽILAC NAJS: Hvala, u redu. Prelazimo sada sa vaših izveštaja na pet dokumenata koje smo tek nedavno primili i za koje nam trebaju odvojeni dokazni brojevi. Ti su dokumenti predati optuženom, amikusima i oni su prevedeni. U stvari, možda možemo da uštedimo vreme da svim tim dokumentima damo jedan dokazni broj, ako je to prihvatljivo za Pretresno veće?

SUDIJA MEJ: Da li je to u jednoj fascikli?

TUŽILAC NAJS: Nije u fascikli, mislim da se upravo u ovom trenutku spajaju.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak da to pogledam.

TUŽILAC NAJS: Na početku se nalazi indeks.

SUDIJA MEJ: U redu, onda možemo da imamo jedan dokazni broj, a individualni dokumenti će onda da nose ove individualne brojeve indeksa.

TUŽILAC NAJS: Jutros, jednostavno da bismo brže radili, nisam se držao moje uobičajene prakse da na grafoskop stavljamo i ove na srpskom jeziku.

SUDIJA MEJ: Molim dokazni broj.

sekretar: Ovo će da nosi dokazni broj Tužilaštva 323.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Prvi dokument nosi broj 7. april 1999. godine. Dolazi iz štaba vrhovne komande, to je taj isti štab o kom smo već ranije govorili i koji se spominjao u drugim dokumentima. Dalje stoji "vojna tajna, strogo poverljivo". Šifrovano. I želeo bih da nam nešto kažete o nekoliko paragrafa. Recite nam prvo, kakav značaj ovo naređenje ima za vaše opšte zaključke? Ovaj dokument dolazi od generala Ojdanića?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, ovo je naređenje koje dolazi iz štaba vrhovne komande. Ja sam o tom telu detaljno govorio u mom izveštaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To je, znači, bio Generalštab VJ koji je delovao unutar vrhovne komande i njenog zapovednog lanca u doba rata. Tu se govori o dobrovoljcima koji su se želeli da se priključe VJ. U ovom dokumentu govori se o proceduri, o postupku koji treba da se sledi kada se dobrovoljci prihvataju u jedinice VJ. Ako pogledamo drugu stranicu ovog dokaznog predmeta vidi se da treba ljude uputiti na psihijatrijski pregled i na to da li su oni prikladni da služe u vojsci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Meni te stvari pokazuju da su se ljudi brinuli o tome kakav je kvalitet dobrovoljaca.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo na paragraf 10 na trećoj stranici, gde načelnik štaba vrhovne komande zabranjuje prihvatanje pripadnika paravojnih jedinica koje su već prisutne u zoni odgovornosti jedinice VJ bez prethodno sprovedene procedure. Šta je značaj ovog paragrafa, prema vašem sudu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja smatram da je to pokušaj vrhovne komande da se osigura da grupe koje možda deluju van zapovednog lanca budu integrisane u zapovedni lanac i to u skladu sa postupkom koji se izlaže u ovom naređenju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo na sledeći dokument. To je broj 2 ovog dokaznog predmeta od 9. aprila, dolazi od istog generala, Ojdanića. Upućen je komandantu Treće armije i to lično. Predzadnji paragraf je ono šta nas zanima. Želeo bih da nam nešto kažete o tome, a i o distribuciji ovog dokumenta?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Predzadnji paragraf pokazuje da je vrhovni komandant učestvovao u sprovođenju postupka komandovanja jedinicama koje su bile podređene vrhovnoj komandi i štabu vrhovne komande.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Ovde se, naime, kaže, referisanje o predlogu odluke biće 11. aprila u štabu vrhovne komande uz prisustvo vrhovnog komandanta, a taj predlog je predlog odluke za sprečavanje agresije sa sledećim varijacijama.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, to je pripremno naređenje za komandanta Treće armije i činjenica da se ovo njemu upućuje lično. Znači da oni žele da ograniče cirkulaciju ovog naređenja iz operativnih razloga, kako bi osigurali da se detalji budućih operacija ne otkriju drugima. Pripremna naređenja koja su ovde izdavana postoje u doktrini VJ, postoji u mom vojnom iskustvu, ponekad se nazivaju "naređenjima za upozorenje" i ta naređenja omogućavaju da se započne sa postupkom planiranja pre nego što stigne detaljnije naređenje sa detaljnijim uputstvima.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo sada na dokument 3 od 17. aprila. On dolazi iz štaba vrhovne komande, a upućen je komandi Treće armije na ličnost komandanta. Dolazi od generala Ojdanića, a ovde, takođe, stoji "zajednička komanda za Kosovo i Metohiju". U čemu je značaj toga?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Po meni je značajno jer se ovde vidi da postoji veza između zajedničke komande za Kosovo i Metohiju i naređenja, da se ovde spominje da je zajednička komanda izdala neko naređenje i to naređenje meni kaže da oni u ovom slučaju imaju izvršna ovlašćenja nad borbenim operacijama. Dakle zajednička komanda ima ta ovlašćenja. Isto tako, ovde se vidi da je postojala neka vrsta veze između vrhovne komande, Treće armije i zajedničke komande.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Mislim da ste u vašem izveštaju već objasnili da je zajednička komanda imala i političku komponentu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Idemo na četvrti dokument od 18. aprila. On ponovo dolazi od generala Ojdanića. Ovde počinje rečima "na osnovu naređenja predsednika". To je ono šta nas zanima. Komentarišite to, molim vas?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, meni ovo pokazuje da je štab vrhovne komande izdavao naređenja u ime, odnosno na osnovu, kao što ovde stoji, naređenja predsednika Savezne Republike Jugoslavije i to konkretno u skladu sa članom 17 Zakona o odbrani, a ja o tome govorim u mom izveštaju. On reguliše postupak za potčinjavanje MUP-a VJ u borbenim operacijama.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: I konačno, peti dokument od 10. maja, takođe dolazi od generala Ojdanića. To je naređenje na kojem piše da ga treba stalno čuvati. Uz naređenje i dodatak koji je na trećoj stranici u trećem paragrafu ovog naređenja se komandanti, komandiri jedinica i druge pretpostavljene starešine upućuju da su dužne da preduzmu potrebne mere radi sprečavanja povreda načela, pravila i propisa međunarodnog ratnog prava. I zatim se dalje govori o njihovoj ličnoj odgovornosti. U čemu je značaj tog dokumenta, po vašem mišljenju?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Meni to pokazuje da je vrhovna komanda u ratnom stanju sprovodila u praksi ono šta postoji u dokumentaciji, a o čemu ja govorim u svom izveštaju.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: Da li želite još nešto da kažete u vezi sa tim dokumentom?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ne, ništa. Jednostavno mislim da se ovde ponovo naglašava odgovornost komandanata i drugih unutar zapovednog lanca.

TUŽILAC NAJS – PITANJE: To su bila sva moja pitanja za ovog svedoka.

SUDIJA MEJ: Hvala, gospodine Ku. Gospodine Miloševiću, sada ćemo da napravimo pauzu, a pre vašeg unakrsnog ispitivanja i ono će da počne posle pauze. Pauza od 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Recite mi, gospodine Mej, koliko ću ukupno da imam za unakrsno ispitivanje ovog svedoka?

SUDIJA MEJ: Moramo sutra da završimo. Potrebno nam je... Ali ne znam da li amikusi imaju nekih pitanja.

PRIJATELJ SUDA VLADIMIROV: Možda ćemo da imamo, to zavisi od unakrsnog ispitivanja.

SUDIJA MEJ: Neće smeti da budu dugačka, opširna pitanja. Da li ima još nekih stvari koje treba sutra da rešavamo?

TUŽILAC NAJS: Kao što sam ranije nagovestio, treba mi jedan sat. Ne znam kada bismo to mogli da uklopimo.

SUDIJA MEJ: Mislimo da bi tri sata trebalo da bude dovoljno.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Ku, rekli ste juče da ste radili 10 godina u kanadskoj vojsci na obaveštajnim pitanjima i da ste u toj svojoj vojničkoj karijeri došli do čina kapetana, je li tako?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste pre stupanja u kanda-sku vojsku radili na kakvim drugim poslovima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Nisam siguran da sam razumeo ovo pitanje? Na šta se ono odnosi?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste bili zaposleni u bilo kom svojstvu, u bilo kojoj drugoj instituciji pre stupanja u kanad-sku vojsku, znači pre tih 10 godina koje ste proveli u kanadskoj vojsci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Pre nego sam stupio u obaveštajnu službu, 1988. godine godine tokom studija na univerzitetu, bio sam rezervista u mornarici.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, praktično vi niste nigde radili, primali platu pre nego što ste počeli da radite u kanadskoj vojsci?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ne, koliko se ja sećam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A koje ste škole završili, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Završio sam fakultet na Univerzitetu u Kalgariju (University of Calgary).

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Koju struku, nisam razumeo?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Studirao sam psihologiju.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Znači, vi ste po obrazovanju psiholog?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja sigurno ne bih za sebe rekao da sam psiholog samo zbog toga što imam univerzitetsku diplomu iz tog predmeta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, da li imate još kakvu školu osim studija psihologije? Ja sam pitao "po obrazovanju", ne po profesiji?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Počev od 1997. godine kada sam napustio kanadsku vojsku, upisao sam nekoliko kurseva na univerzitetu. Nisam završio ni jedne od tih studija. To su bile prirodne nauke.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li mogu da zaključim iz ovih vaših odgovora sasvim kratko da vi u stvari nemate nikakvo vojno obrazovanje?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja se uopšte ne bih složio sa tim. Ja mislim da je moje vojno obrazovanje detaljno opisano u mojoj biografiji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A mimo toga šta je opisano u vašoj biografiji, da li možete da ponovite šta imate od vojnog obrazovanja?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Moje ukupno vojno obrazovanje potiče iz godina koje sam proveo kao rezervista u mornarici i kada sam radio kao obaveštajni službenik u vojsci, mada nisam studirao nikakve vojne nauke na univerzitetu, formalno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pretpostavljam da pravi razliku između obrazovanja i iskustva. Neko iskustvo ste stekli radeći u vojsci, a i iz ovoga šta ste do sad rekli, tome nije prethodilo nikakvo vojno obrazovanje. Dakle, vi niste završili nikakvu vojnu školu, vojnu akademiju i tako dalje, koja se podrazumeva, na primer, za čin kapetana u vojsci.

SVEDOK KU – ODGOVOR: U kanadskom sistemu ne postoji ono što verujem da postoji u Jugoslaviji, a to su vojne škole. Imamo vojni, Kraljevski vojni koledž (Royal Military College), koji pruža ekvivalent univerzitetske diplome, neki oficiri idu na taj koledž. Oni mogu da diplomiraju stvari kao što su inženjerija ili studije strategije ili neke druge studije koje mogu da se studiraju i na civilnim univerzitetima, tako da postoje dva načina pristupanja kanadskoj vojsci. Jedan način je kroz taj vojni koledž, a drugi je kroz civilne univerzitete. I trebalo bi da dodam da neki oficiri, bar u vreme kada sam ja stupao u vojsku, nisu morali da imaju uopšte univerzitetsku diplomu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a da li mogu da razumem, gospodine Ku, kada je reč o vojnoj struci, onda se, dakle, radi o vojnom obrazovanju. A kada je reč o nekoj opšte upotrebljivoj struci, kao što je, na primer, lekar ili pravnik ili psiholog i tako dalje, oni mogu dobiti čin u vojsci s obzirom da su završili univerzitet, ali da rade u svojoj struci. Na primer neko ko je završio medicinski fakultet može da postane oficir vojske, ali on leči vojnike, on se ne bavi vojnim poslom, nego se bavi svojom profesijom. Je li to tako ili ne?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja se ne bih s tim složio. Kanadska vojska radi po sistemu da prima u svoje redove oficire koji imaju razne vrste obrazovanja i diploma. Ne traži se uvek neka konkretna diploma iz konkretnog predmeta. Sve zavisi, naravno, od elementa vojske, od roda vojske u koji stupate, ali, na primer, oficir koji stupa u vojsku kao pešadijski oficir ne mora da ima neku konkretnu diplomu, dok, međutim, oficir koji će da radi u sanitetu mora da bude obrazovani lekar. Kanadska vojska im pruža mogućnost da se stupe u vojsku i bez konkretnog obrazovanja. Taj sistem ima ugrađen u sebe obrazovanje koje se pruža, profesionalno obrazovanje za oficire. I zahvaljujući tome se obezbeđuje da oni ispunjavaju određene zahteve i standarde.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a recite mi da li ste vi u svojoj vojničkoj karijeri, za koju kažete da je trajala 10 godina, komandovali nekom vojnom jedinicom?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja nisam komandovao nikakvom jedinicom koja bi bila u formaciji kanadske vojske. Ja sam imao u svojim rukama komandu nad izvesnim brojem vojnika i podoficira u jednoj podjedinici, a u okviru jedne od formacijskih jedinica ili nekoliko formacijskih jedinica. Ja nisam ono što biste zvanično moglo da nazovete starešinom ili komandantom. Komandanti ili starešine, ne znam kako to da opišem, imaju konkretne neke odgovornosti u pogledu discipline i posebnih ovlašćenja koji se tiču discipline ponovo. Ja sam nešto od toga imao, ali ne sve ono što ima običan starešina ili komandant.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Ku, dakle, vi ste došli do čina kapetana. Niste komandovali nikakvom jedinicom, znači ni vodom ni odeljenjem. Nemate vojno obrazovanje. Završili ste psihologiju, je li to ono do čega smo do sad došli u ustanovljavanju ovih vaših kvalifikacija?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja nikako ne mogu da se složim s tim. Ja nisam stigao do čina kapetana, nisam bio starešina ni komandant, ali sam komandovao jedinicama u kanadskoj vojsci, imao sam komandu nad vojnicima i podoficirima u jednom periodu,

kao što piše u mojoj biografiji. Bio sam oficir koji je komandovao za prikupljanje obavještajnih podataka i njihovu analizu. To je bio jedan vod u okviru obavještajne čete. Imao sam i druge slične položaje. Svoje vojno obrazovanje sam, kao što sam rekao dobio dok sam radio u vojsci. Kvalifikacije koje sam stekao tokom svojih civilnih studija su kvalifikacije koje je kanadska vojska cenila. Kada to ne bi bilo tako, pretpostavljam da bi se od oficira koji stupaju u službu tražile konkretne kvalifikacije i diplome.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, došli smo sad do toga da ste komandovali jednim vodom koji nije bio vojna jedinica, nego jedinica za prikupljanje obavještajnih podataka, koliko sam ja razumeo?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Taj primer koji sam dao je delimično tačan. Nije bila vojna jedinica koja je formalno u formaciji kanadske vojske, to je bila jedna obavještajna četa, kao što sam naveo. I njen komandant je bio zaista starešina, formacijski starešina koji je imao vrlo konkretna ovlašćenja u pogledu kažnjavanja koja su predviđena sistemom. Ja sam bio jedan oficir u sastavu te formacijske jedinice.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi ste bili jedan oficir u sastavu te obavještajne čete. Dobro, gospodine Ku, delimično smo razjasnili vaše kvalifikacije. Da li vi lično smatrate da iskustvo oficira koji je odgovoran za jednu grupu veličine voda i koji nije završio nikakvu vojnu školu, vas kvalifikuje da ovde nastupite kao vojni ekspert za pitanja vojske koja je u ratu imala 350.000 ljudi i za sva pitanja odnosa od vrhovne komande do armija, korpusa, brigada, borbenih grupa, četa, bataljona, policijskih jedinica, civilne strukture i tako dalje, da li vi smatrate da vas to kvalifikuje vaše iskustvo i vaše obrazovanje da se nađete u toj ulozi?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja bih rekao da se kvalifikujem iz sledećih razloga, časni Sude: kao što sam naveo u svojoj biografiji, ja sam radio na nekoliko raznih položaja, a ne samo u toj obavještajnoj četi, između ostalog radio sam i na strateškoj analizi u narodnom štabu odbrane, kanadskom štabu odbrane i radio sam kao

obaveštajni oficir u brigadnom štabu, a to uključuje iskustvo te brigade u jednoj operaciji u Bosni. I to obrazovanje koje sam dobio na početku moje karijere uključuje stratešku analizu. U to vreme od nas se tražilo da naučimo sve o strukturama snaga Varšavskog pakta (WTO, Warsaw Treaty Organization) i načinu komandovanja u tim snagama i to znanje sam koristio tokom svoje karijere na raznim položajima o kojima sam već govorio. Ja sam radio kao pomoćnik raznih vojnih visokih oficira, uključujući položaj zamjenika načelnika štaba odbrane, našeg ekvivalenta generalštaba, to je bio jedan od mojih poslova i tamo sam dobijao redovne dnevne izveštaje o strateškim pitanjima. Tako da, ukupno govoreći, mislim da imam dovoljno iskustva i obrazovanja za stratešku vojnu analizu. Ja ne želim da kažem da imam iskustvo u komandovanju velikim formacijama i moj izveštaj to i ne tvrdi, međutim imam dovoljno znanja o strukturi i načinu komandovanja velikih, vojnih sila.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi kažete da ste proučavali organizaciju snaga Varšavskog pakta. Da li je vama poznato da Jugoslavija nije bila član Varšavskog pakta i da u pogledu organizacije njene vojske, da se ta organizacija ne podudara sa organizacijom Varšavskog pakta?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, ja sam svestan da bivša Jugoslavija nije bila članica Varšavskog pakta. U to vreme nisam njenu vojsku proučavao. Jedan deo njene organizacije poklapa se sa onim što se sećam da sam proučavao kod zemalja Varšavskog pakta, da li je to poklapanje potpuno ili ne, po mojoj proceni je nebitno za ovaj izveštaj koji sam napisao. Ja sam proučavao strukturu VJ i drugih oružanih organizacija na osnovu dokumentacije koju sam imao i svi moji nalazi na osnovu te dokumentacije su vrlo jasno zasnovani na njoj. U nekim slučajevima tome je pridodato i moje vojno iskustvo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, vi ste proučavali dokumentaciju, koliko sam mogao ovde da vidim, da počnem od Ustava Jugoslavije, Zakona o odbrani, Zakona o vojsci, proučavali ste

naredbe komandanata na terenu i tako dalje. Da li vi smatrate da vaše iskustvo i znanje vam daje mogućnost da izvlačite zaključke koji se tiču Ustava, zakona, naređenja komandi nivoa armije, vrhovne komande, korpusa, brigade i tako dalje? Samo mi odgovorite sa da ili ne?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Uz dužno poštovanje, časni Sude, ne mogu reći "da" ili "ne". Mogu reći da, sa izvesnim ogradama koje sam prihvatio i naznačio u svojoj analizi, ja potpuno prihvatom da nisam nikakav stručnjak za pravo, ja tumačim sadržaj Zakona o Vojsci Jugoslavije, na primer, njegov značaj u poređenju sa drugom dokumentacijom koju sam video. Ne mogu da se upuštam u pravne sporove o validnosti tog zakona u odnosu na Ustav ili opšte zakonodavstvo SRJ. Međutim, u okviru svoje analize ja mislim da sam to kvalifikovano uradio.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, kažete niste stručnjak za pravo, a da li sebe smatrate stručnjakom za vojna pitanja, s obzirom na ovo šta smo dosad konstatovali, posebno za Vojsku Jugoslavije?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ponovo bih odgovorio da, uz objašnjenje da je moja stručnost vrlo konkretna i navedena je u mojoj analizi, ja imam iskustvo rada u vojsci, poznat mi je žargon vojske i njena doktrina u okviru naše vojske i vojske drugih zemalja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Iz ovoga šta ste govorili ja sam shvatio da vi svoje svedočenje zasnivate na ovom nizu dokumenata koje pominjete. Neke od njih ste ovde prikazali na jednoj strani, a na drugoj strani o saznanjima na određenim aktivnostima vojske i policije. Da li sam vas dobro shvatio?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Sadržaj mog izveštaja je skoro u potpunosti zasnovan na onome šta sam pročitao o dokumentima koji se u tom izveštaju pominju. U izvesnoj meri moje vojno iskustvo mi je služilo da protumačim i shvatim relevantnost nekih od tih dokumenata. Međutim, ono šta je u izveštaju je prvenstveno kompilacija dokumenata vezanih za vojsku. Ja sam sve te dokumente

obuhvatio da bih prikazao sliku o načinu na koji su se stvari dešavale u periodu koji nas zanima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a iz kojih ste dokumenata izvukli saznanja o aktivnostima, s obzirom na to da kažete da ste iz propisa, naredbi i tako dalje, izvukli saznanja o tome kako je vojska funkcionisala. Iz kojih ste dokumenata izvukli saznanja o aktivnostima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Iz niza dokumenata. Taj spisak je predug da bih ga ovde citirao, ali neki od njih su pomenuti tokom prepodneva. To je pregled operacija koje je vodila jedna borbena grupa, članci iz jednog časopisa VJ gde se govori o tome šta su radile razne brigade na Kosovu, kao i komentari iz sredstava javnog informisanja koje su pisali razni komandanti i MUP-a i Vojske Jugoslavije, kao i niza drugih dokumenata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Ku, da ostavimo sada po strani oskudnost tih i ograničenja koja pruža takav jedan pristup. Da li ste vi takav oskudan pristup planovima i aktivnostima imali i kada je reč o terorističkoj organizaciji pod nazivom OVK? Da li ste razmatrali dokumenta koja su relevantna za njihovu aktivnost i da li ste razmatrali podatke koji se tiču njihove aktivnosti, pošto nigde ovde nisam video ništa od toga?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Od mene se nije tražilo da proučavam operacije koje je vodila OVK. Osim toga, od mene se nije tražilo ni da detaljno pregledam ili proučavam neke aktivnosti koje se tiču mesta i načina u kojima su učestvovala naoružane organizacije u SRJ u Srbiji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a na osnovu čega vi konstatujete da su počinjeni zločini? Na osnovu čega svedočite o zločinima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja nisam utvrdio niti sam sebi stavio zadatak da utvrdim da su bilo kakvi zločini počinjeni. To ne spada u zaključke mog izveštaja, niti spada u moju stručnu oblast.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa sada malopre ste pomenuli zločine, prema tome polazite od zločina, na osnovu čega ste utvrdili da postoje zločini?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ponovo kažem, nisam pokušavao da se time bavim. Ono pominjanje zločina se odnosi na pominjanje zločina u optužnici. To su tužbe iz optužnice. Ja sam pružio neki materijal u svom izveštaju koji se tiče konkretnih mesta, lokacija, lokaliteta koji se pominju u optužnici, ali nisam se ni trudio da bilo šta od toga proučavam detaljno niti da to prezentiram, niti da donosim neke zaključke o tome da li je ili nije bilo zločina.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, s obzirom na to da niste imali zadatak da prikupite podatke, niti dokumenta o terorističkim snagama, da li je i to u skladu sa poslom kojim ste se bavili? Naime, juče ste u davanju podataka o sebi, na pitanje gospodina Najsa šta vam je bio posao, vi ste rekli: "Da prikupim informacije i da obavestim šta se dešava na terenu", a onda kada vas je on pitao da li se to odnosi na sve, na neprijateljske snage, na naše snage, na savezničke snage i tako dalje, vi ste odgovorili: "Te se informacije odnose na neprijateljske snage". Dakle, vi ste se bavili isključivo neprijateljskim snagama. Da li ste sa te pozicije vi, tretirajući, u stvari, VJ i policiju kao neprijateljske snage, dobili zadatak da samo pribavljate podatke i analizirate dokumenta i aktivnosti VJ kao neprijateljske strane? Da li je to tako, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja ne bih hteo da se ovde koristi termin neprijatelj u ovom kontekstu, jer je to dosta riskantan termin. Međutim, proces moje analize Vojske Jugoslavije je proces koji sam ja koristio kada bih proučavao bilo koju vojsku koju sam inače proučavao u toku svoje vojne karijere.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Dobro. Gospodine Mej, samo da vas podsetim, vi ste juče u svom objašnjenju rekli da bez obzira na zaposlenje i tako dalje, citirali ste neku presudu, da se ekspertu dozvoljava da svedoči, pa sam zapisao pod navodnicima "ako je stručan za ono o čemu svedoči". Da li ste vi iz ovih elemenata koje smo čuli zaključili da je svedok stručan da svedoči o VJ, nje-

noj strukturi, komandovanju, organizaciji, zakonima, Ustavu i tako dalje, pa se na osnovu toga citirajući tu presudu doneli odluku da on može da svedoči?

SUDIJA MEJ: Odgovor je da, kao vojni analitičar on jeste stručnjak. Kakvu ćemo težinu pridati njegovom svedočenju, naravno, na nama je da odlučimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da počnem sa jednim pitanjem koje se tiče početka u glavnom ispitivanju po vašem drugom izveštaju. Naime, koliko sam shvatio, vi ste na pitanje gospodina Meja ocenili da su postupci u vojsci, u oružanim snagama bili u skladu sa propisima, je li tako?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Moram malo opširnije da odgovorim na ovo pitanje. U prvom delu izveštaja ja sam na osnovu dokumentacije izneo kakva je bila doktrina i kakva je bila regulativa u VJ, u skladu sa čim su oni morali da funkcionišu. U delu broj 2 ja sam proučavao dokumentaciju koja se odnosila na to da li se ta regulativa zaista sprovodila u praksi. U nekim od tih dokumenata pominje se i priznaje se da je takva regulativa postojala. Imamo, na primer, dosta veliki broj naređenja gde se insistira da jedinice VJ postupaju u skladu sa zakonima ratovanja i humanitarnim pravom, što za mene znači prihvatanje da postoji takva regulativa i da je ona odražena i u internim propisima VJ, u čemu sam govorio u delu broj 1. Međutim, nisam mogao da zaključim iz te dokumentacije da li je ta regulativa bila 100 posto ili manje zaista sprovedena u praksi, da li se poštovala. Znam samo da je VJ u svojim internim propisima priznavala i prihvatala tu međunarodnu i drugu regulativu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li ste došli do bilo kakvih dokumenata ili saznanja iz kojih ste mogli da zaključite da je suprotno tim propisima činjeno nešto nelegalno, kriminalno i slično i ukažite mi na ta dokumenta, ako ih ima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja se ne sećam nikakve dokumentacije od VJ, MUP-a ili druge oružane organizacije koja se konkretno odnosi na počinjenje krivičnih dela, osim što u drugom delu izve-

štaja, u odeljku o disciplini ima spominjanja kršenja propisa, u nekim slučajevima i krivičnog zakona i onda se u dokumentima na to ukazuje, sprovode se istrage i izriču se disciplinske mere i to nad izvesnim brojem vojnika. Ja nisam video dovoljno dokumenata. Da, to je, u stvari, moj odgovor, časni Sude.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Kad ste već tu, vi ste videli dokumenta na osnovu kojih se može ustanoviti da je upravo postupajući u skladu sa propisima VJ i policija vršila progon počilaca krivičnih dela koja su ustanovljena. Međutim, koliko se sećam, u odgovoru na pitanja vi ste rekli da nemate podatke o tome da su kažnjavani komandanti, pa moje pitanje glasi: "A zašto da budu kažnjavani komandanti ako su oni postupali u skladu sa propisima i ako su pokretali odgovornost pojedinaca koji su počinili krivična dela, zašto bi oni trebalo da budu kažnjavani"? Imate veliki broj pojedinaca kod kojih je pokrenuta odgovornost za počinjena krivična dela. Zašto bi trebalo da budu kažnjavani komandanti, ako su tu činili i postupali u skladu sa propisima?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ja smatram da nije na meni da izvodim zaključke o tome da li su komandanti dovoljno kažnjavani u svetlu zločina koji se navode u optužnici. Ja u svom izveštaju jednostavno ističem da ukoliko se zločini navedeni u optužnici uporede sa disciplinskim merama koje sam ja video u dokumentaciji, da onda valja napomenuti Pretresnom veću da komandanti na ključnim položajima u VJ i MUP-u su svi bili zadržani na položajima ili unapređeni nakon rata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali vi sada kažete da to upoređujete sa navodnim zločinima navedenim u optužnici. A da li je vama jasno kao službeniku Tužilaštva da to što je navedeno u optužnici može da bude izmišljeno, netačno, jednostavno lansirano?

SUDIJA MEJ: Ne, kroz to smo već prošli sa drugim svedokom. Nije na ovom svedoku da o tome govori. On jednostavno može

da govori samo o onome šta stoji u dokumentima. Mi ćemo odlučivati o tome da li je to šta vi sugerišete tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, svedok izvlači zaključke sve vreme, iako je to vaš posao, odnosno bio bi bar posao svakog legalnog Pretresnog veća da izvlači zaključke, a ne da ih prepušta svedoku, a svedok se za izvlačenje svojih zaključaka služi navodima lažne optužnice. Prema tome, stvar je prilično, rekao bih, jasna. Zato sam i postavio pitanje.

SUDIJA MEJ: Postavite mu neko drugo pitanje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, kad vas je pitao gospodin Najš, on je pomenuo nekakav zajednički plan. Odgovorite mi o kakvom se zajedničkom planu radi i gde vam je taj zajednički plan, na koji dokument vi ukazujete kad govorite o zajedničkom planu?

SUDIJA MEJ: Ja se ne sećam zajedničkog plana, postojala je zajednička komanda, a ne zajednički plan.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, mislim da se spominje takva stvar, mislim da je to u odeljku "E".

SUDIJA MEJ: Molim vas da nam to pokažete.

TUŽILAC NAJS: Gospodine Ku, ispravite me ako grešim, ja mislim da on verovatno govori o drugom delu, odeljak "B", završne reči paragrafa 32. Kod mene je to na strani 21. I tu se kaže da se radi o zajedničkom planu?

SUDIJA MEJ: "Razmera svega onoga šta se dešavalo u SRJ i Srbiji predstavlja poreklo te kontrole i zajedničkog plana u kancelariji predsednika SRJ".

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sad, mi objasnite na osnovu čega vi izvodite tu konstataciju o zajedničkom planu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Osnova leži u dokumentaciji koju sam pregledao i ekspertskom mišljenju. Dokumentacija iz godine 1998. i 1999. koju sam ja pregledao pokazuje da su MUP i Vojska Jugoslavije redovno delovali u borbenim operacijama na Kosovu, a broj takvih jedinica, činjenica da je za Kosovo odgovornost ležala barem na nivou korpusa i da su sve jedinice MUP-a na Kosovu takođe učestvovala u tome, po meni ilustruje obim operacija. Obim operacija koje su, kao što sam upravo rekao, pokrivala čitavo Kosovo ili obuhvatala sve jedinice na Kosovu i na osnovu načela komandovanja i načina komandovanja oružanih snaga o čemu sam govorio u prvom delu izveštaja, a dao sam takođe jedan iz priručnika Vojske Jugoslavije o rukovođenju i komandovanju, u kom se kaže koliko su vojne operacije kompleksne i koliko je kompleksna priroda zapovedanja vojnim operacijama. Prema tome, na osnovu svega toga doneo sam zaključak da je bio potreban zajednički plan da bi sve te jedinice mogle zajedno da operišu na Kosovu. Te operacije morale su da budu koordinisane.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Ku, vi ste sada otkrili da je na Kosovu postojao Prištinski korpus. To nije nikakva tajna. Postoji Prištinski korpus čija je zona odgovornosti bila teritorija Kosova i Metohije. Kakve to ima veze sa ovom vašom konstatacijom, iako postoje Sekretarijati unutrašnjih poslova i postoji policija. Pa naravno da postoji policija. O čemu se tu, onda, radi? Postoji Prištinski korpus. Postoji policija.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Između zapovednog lanca, Prištinski korpus se pojavljuje u dokumentima poput naređenja koja govore o aktivnostima na Kosovu. Prištinski korpus takođe izdaje naređenja. Ona se spominju u fusnotama mog izveštaja. Na sličan način Štab MUP-a na Kosovu takođe se pojavljuje u dokumentaciji koja se tiče operacija, a MUP se spominje i u dokumentima koji dolaze iz zajedničke komande. Činjenica da su te dve organizacije, te dve strukture, policija i Prištinski korpus, imale zone odgovornosti koja se poklapaju sa granicom Kosova. Pokazuju da su operaci-

je na Kosovu obuhvatale ta dva zapovedna nivoa. Da bi ta dva zapovedna nivoa mogla da učestvuju u zajedničkim operacijama i operacijama koje pojedinačno sprovede vojska odnosno MUP, a ovde sada raspravljamo o zajedničkom planu, nužno podrazumeva da su te operacije i zajedničke operacije trebale da budu koordinisane. I ta koordinacija morala je da dođe do te jedinice, do te komandne strukture sa visokog nivoa.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Ku, vi ste, nadam se, ovde pratili svedočenje generala de la Bilijera, da ili ne?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Da, jesam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li se sećate da je on ukazao na značaj međusobne saradnje na terenu vojnih vlasti, civilnih vlasti, policije u ovom slučaju i to u pozitivnom smislu, da je takva saradnja neophodna, dakle predstavnika savezne Vlade, Vlade Srbije, cele Vlade pokrajine Kosovo, u kojoj su, uzgred rečeno, Srbi bili u manjini od svih nacionalnosti, policije, vojske i da to nazivate zajedničkom komandom u stvari predstavlja njihovu međusobnu koordinaciju i komunikaciju, a ne nikakvu komandu u lancu komandovanja. A da bih vam osvežio pamćenje za ovu tvrdnju, podsećam vas da i vi sami, mislim da je to paragraf 18 kod vas, govorite kada je reč o toj njihovoj koordinaciji, ova zapovedna nadležnost nije zamenila nadležnost unutrašnjih zapovednih lanaca vojske i Ministarstva unutrašnjih poslova, je li tako ili ne, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, mnogo toga treba da se kaže u vezi sa ovim. Prvo mogu da kažem da se sećam da je general upotrebio, ako se dobro sećam, izraz "koordinacija", a ne saradnja i rekao da je to ono šta je važno. U doktrini Vojske Jugoslavije koordinacija ima element zapovedanja, zapovedni odnos, bolje rečeno, a to šta stoji u paragrafu 18, ja ne znam tačno gde je to u izveštaju, ali tamo se kaže da zajednička komanda nije zamenila unutrašnje zapovedne lance vojske i MUP-a i to je u skladu sa ostatom mog izveštaja i u skladu sa svedočenjem generala. Ta pri-

medba se odnosi na to da je iz moje analize zajedničke komande proisteklo da ona ima koordinacionu ulogu. Ona je imala i izvršnu vlast, budući da je ona izdavala naređenaj Vojsci Jugoslavije i vojska je bila obavezna da zapovesti izvrši. U mom izveštaju o godini 1998. spominje se 125. brigada i u tom dokumentu se govori da se jedinice te brigade moraju povinovati naređenjima zajedničke komande. Kad je reč o MUP-u, o Vojsci Jugoslavije, oni zadržavaju svoj unutaršnji sistem, mislim da je to sasvim zdrava razumska stvar. To ne znači da ti zapovedni lanci deluju nezavisno jedan od drugog. To znači da vojska ima svoje mehanizme za izveštavanje, slanje informacija prema gore uz zapovedni lanac, do samog vrha, a da isto to na raspolaganju ima i MUP. Zajednička komanda je približila ta dva zapovedna lanca i osigurala da oni deluju na jedan koordinisani način zajedno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa upravo o tome i govorim. Ona nije u lancu komandovanja, nego je oblik koordinacije civilnih, vojnih, policijskih vlasti koje u toj koordinaciji ne mogu izaći iz okvira svojih ovlašćenja u lancu svog komandovanja. Prema tome, mogu samo da razmene informacije i usklade, znači koordiniraju svoje aktivnosti da bi izbegli nesretne slučajeve, pogibije i tako dalje, ali u svakom slučaju ostaju u okviru svojih predviđenih lanaca komandovanja. Da li je to jasno ili nije? Uostalom, ja sam ovo citirao šta ste rekli upravo da afirmišem taj stav, jer ste i vi našli, dakle, koliko god to bilo dosta, ovako, amaterski urađeno, da je jasno da su oni zadržali komandne lance. Je li to tako, gospodine?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Kao što sam rekao oni su zadržali svoje unutrašnje zapovedne lance. Znači oni su i dalje funkcionisali.

SUDIJA MEJ: Dozvolite svedoku da završi.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A to je već rekao, gospodine Mej, a vi meni krojite vreme?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ta dva zapovedna lanca su sasvim jasno uključeni u zajedničku komandu, a zajednička komanda, kao što sam već rekao, imala je izvršnu vlast i imala je veze sa vrhovnom komandom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li imate bilo kakvu naredbu zajedničke komande koju je potpisao komandant? Molim vas, ako postoji komanda mora da bude komandant. Jeste naišli vi na dokument koji bi pokazivao da to nije oblik koordinacije nego da je to izdavanje naredbe koju je potpisao neki komandant zajedničke komande? Je li postojao komandant zajedničke komande?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Nisam video naređenje koje je potpisao komandant zajedničke komande, ali to ne znači da takva naređenja ne postoje. Ono šta sam ja video, ti dokumenti u kojima se spominju naređenja koja je izdala zajednička komanda, ja sada mogu da se setim dva takva dokumenta: jedan je došao iz vrhovne komande, mislim da smo ga pokazali negde pri kraju jutrošnje sednice. Pri vrhu tog dokumenta stajalo je naređenje zajedničke komande koje je izdato pre naređenja vrhovne komande. Isto tako mislim da sam to pre par minuta spomenuo, za jul 1998, u dokumentu u kome govorim o zajedničkoj komandi kažem da je 125. brigada Vojske Jugoslavije naredila svojim jedinicama da ne postupaju bez naređenja zajedničke komande. Meni to pokazuje da je ta komanda imala izvršnu vlast nad operacijama Vojske Jugoslavije i MUP-a.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Naprotiv, ja upravo i smatram da zbog toga što vi niste kompetentni da to cenite i izvlačite pogrešne zaključke iz papira koji su prilično tačni. Samo da nađem naređenje na koje sada vi ukazujete, pošto ste vi i gospodin Najs rekli o nekom novom...

SUDIJA MEJ: To je možda 245.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Našao sam, molim vas. Kao što vidite, načelnik štaba vrhovne komande obraća se komandantu Treće armije, a ne nikakvoj zajedničkoj komandi...

SUDIJA MEJ: Dajte prvo taj dokument svedoku. Ne možemo nastaviti sa radom, jer svedok mora da ima taj dokument, a i Sud. Mislim da je to 323.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja ne vidim broj 323, ali to je strana 228659, dajte, molim vas, pročitajte naslov dokumenta. A gore u vrhu stoji "Štab vrhovne komande za operativno štabne poslove, operativna uprava", pa je onda 17. april 1999. godine, komandno mesto, a piše "Komandi Treće armije, na ličnost komandanta".

SUDIJA MEJ: Dobro, to je dosta. Mislim da je to dokazni broj Tužilaštva 323, tabulator 3.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je vama jasno, gospodine Ku, da ovde štab vrhovne komande komunicira po svojoj vertikali prema stepenici jednoj niže, znači komandi Treće armije, odnosno komandantu Treće armije, a ne ni sa kakvim imaginarnim i nepostojećim komandantom zajedničke komande? Da li vam je logično da se načelnik štaba vrhovne komande obraća najvišem, najstarijem starešini na tom terenu, a da se ne obraća nekom ko nije najstariji? On se obraća po svojoj vertikali komandi Treće armije, odnosno komandantu Treće armije. Prema tome, da li vam je jasno da ovo upravo potvrđuje da to šta oni nazivaju zajedničkom komandom predstavlja oblik koordinacije, a ne komandu u lancu komandovanja, jer kad bi bila komanda u lancu komandovanja, onda bi verovatno načelnik štaba vrhovne komande pisao primedbu koju stavlja ovim svojim dopisom na ličnost nekog komandanta zajedničke komande, a pošto njega nema, onda ne može ni da šalje takvo pismo nego se obraća komandantu Treće armije koji je njegov, kako bih rekao, najstariji. Kad kažem njegov, mislim na vrhovnu komandu, najstariji starešina na sledećem stepenu komandovanja. Da li je vama to jasno i gde on sugeriše da mu ta...

SUDIJA MEJ: Hajde da sada čujemo pitanje. Već dva minuta govorite, a da niste postavili nikakvo pitanje. Svedok ovde svedoči, a ne vi. Gospodine Ku, do sada je izneta tvrdnja da ovaj dokument pokazuje vertikalni komandni lanac. Da li se slažete s tom procedurom ili ne?

SVEDOK KU: Časni Sude, ovo zaista pokazuje delovanje vertikalno zapovednog lanca vojske Jugoslavije. Ali pored toga ovaj dokument pokazuje i odnos između vertikalno zapovednog lanca Vojske Jugoslavije i tela poznatog pod nazivom "zajednička komanda". I kao što sam već naglasio, ovde se spominje zapovest zajedničke komande, a zapovesti su izvršni dokumenti. Priručnik Vojske Jugoslavije o rukovođenju i zapovedanju i moje vlastito vojno iskustvo kazuju mi da su naređenja, odnosno zapovesti vojni dokumenti sa izvršnim ovlastima i ja na temelju ovoga mogu samo da zaključim da je zajednička komanda izdala dokument. Ja ovu komunikaciju od štaba vrhovne komande Trećoj armiji tumačim tako da se taj dokument temelji na način što je to zajednička komanda poslala Trećoj armiji, ili na nekoj reakciji Treće armije upućenoj zajedničkoj komandi. Meni se čini da ovde vrhovna komanda iznosi svoje poglede odnosno sugestije o planu Treće armije i onda se tu donose neke preporuke o tome kako taj plan da se prilagodi, ali ja mislim da to, na kraju krajeva, pokazuje vezu između zajedničke komande štaba vrhovne komande i Treće armije i da pokazuje da u tom lancu imaju izvesnu izvršnu vlast.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Ku, da li je jasno da je ovo čista i jasna komunikacija između vrhovne komande i sledećeg nivoa dakle, vrha Treće armije.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Na osnovu dokumenta koji je došao od zajedničke komande.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Na osnovu, nego u vezi sa nekakvim zaključkom koji može ovde pogrešno da bude nazvan "zapovest", ali pošto vi imate mogućnost da dobijete sva dokumenta od sadašnje vlasti, zašto ne pogledate to, pa biste onda videli da se tu ne može govoriti ni o kakvoj izvršnoj zapovesti, nego o obliku koordinacije. Zašto ta dokumenta niste tražili da pogledate? Jer ovde se očigledno radi o nekoj aktivnosti koja treba da uništi snage neke u blokadi, gde se kaže "ovakvim rasporedom snaga u blokadi teško možete postići". Pa im se stavlja primedba na raspored snaga u blokadi, ali to nema nikakve veze sa izvršnom

zapovešću, jer izvršna zapovest može da ide od vrhovne komande do komande armije do komande korpusa i tako dalje i nadalje po vertikali koja nigde nije narušena. Da li vi imate igde neki dokument iz koga ste videli da je vertikala komandovanja narušena?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Časni Sude, ja nisam video nikakve dokaze o tome da je zapovedni lanac bio prekinut.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, idemo dalje da bismo štedeli vreme.

SVEDOK KU – ODGOVOR: Mislim da bih trebao da završim svoj odgovor, časni Sude, a tu bih želeo da kažem da se na osnovu dokumentacije koju sam pregledao može zaključiti da je zajednička komanda imala koordinacionu ulogu u doktrini Vojske Jugoslavije. Koordinacija ima komandne implikacije. Nadalje, da bi se mogla baviti onim stvarima kojima se zajednička komanda bavila, a to su operacije vojske i MUP-a i da bi mogle izdavati one vrste dokumenata koje je izdavala, a to znači, između ostalog i naredjenja, zajednička komanda morala je da ima izvestan stepen vlasti. Moja je procena da je ta komanda imala izvestan stepen zapovedne vlasti i ja sam to pokazao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, to je vaša pretpostavka, ali bi bilo jako korisno kad biste imali bar jedan dokument nekog naredjenja koji bi potvrdio tu vašu pretpostavku. A što se koordinacije tiče, vi ste čuli generala šta znači i koliko je korisna i potrebna koordinacija civilne vlasti, vojne vlasti, policijske vlasti, odnosno svih vlasti na jednoj teritoriji. Da li ste vi imali u vidu, kad ste pravili ovu analizu, da je sve to funkcionisanje, gde se govori i o koordinacijama i o naredbama i o dejstvima, povezano sa obavezom i vojske Jugoslavije i policije, dakle oružanih snaga, a čitali ste Ustav sa njihovom ustavnom obavezom da svim sredstvima brane suverenitet, teritoriju, nezavisnost, ustavni poredak, kao i oružane snage u svim drugim zemljama i da je reč bila o masovnom terorizmu i istovremeno agresiji NATO na celu teritoriju Jugoslavije? Da li ste imali u vidu u prezentaciji ovakvog svog viđenja, koje su

činjenice takođe bitne, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Veoma uopšteno govoreći to nije bilo unutar mog izveštaja. U jednom od mojih zaključaka, u jednom od odeljaka pod naslovom "Zaključci" ja sam naveo da je reč o pitanju da je možda energija sa kojom je vojska nastojala da potčini MUP, sugerise da je to možda činila zbog pretnji NATO i da je razlog zbog kog je vojska želela da se promeni način tog potčinjavanja to što bi se tempo operacija NATO mogao značajno promeniti i onda bi vojska možda želela da ima komandu nad jedinicama MUP u borbenim operacijama. Međutim, to ni na koji način ne znači da je odnos između Vojske Jugoslavije i MUP-a bio nezavisan i da nije postojao komandni odnos.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ako ćemo da se zadržimo na tome, valjda pretpostavljate da to prepotčinjavanje u zoni borbenih dejstava ne znači potčinjavanje Ministarstva unutrašnjih poslova Generalštabu Vojske Jugoslavije, već se neki organi, jedinice i dok traje određeni borbeni zadatak u zoni borbenih dejstava, potčinjavaju vojnim komandantima upravo da ne bi došlo do nesrećnih slučajeva ili pogrešaka ili odstupanja od jedinstvenog nastojanja da se reaguje na terorističke snage i tako dalje? Dakle, postoji čitav niz poslova koji radi Ministarstvo unutrašnjih poslova koji nemaju nikakve veze s vojskom i postoji čitav niz poslova koji radi vojska koji nemaju nikakve veze sa MUP-om, a da je ovde rečeno o prepotčinjavanju policijskih snaga komandantima vojske u zoni borbenih dejstava za vreme dok traju borbena dejstva.

SUDIJA MEJ: Ne, gospodine Miloševiću, ne možemo ovako da nastavimo. Šta je vaše pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li je to logično, gospodine Ku?

SVEDOK KU – ODGOVOR: MUP prema zakonodavstvu i doktrini ne bi bio potpuno potčinjen VJ. Vojska Jugoslavije, kao što piše u članu 17 Zakona o odbrani zadužena je za borbene operacije. Međutim, ako to pogledamo u broju 16 gde se kaže da Vojska

Jugoslavije i ne mogu da se setim tačne formulacije, ali kako Vojska Jugoslavije objedinjava sve oružane organizacije u odbrani zemlje. I jedan element toga, bar jedan element toga je iznet u ovom izveštaju lokalne odbrane i položaja Vojske Jugoslavije u odnosu na lokalnu odbranu u ratnom stanju. O tome govori jedan dokument vojnog sektora od 30. marta 1999. godine, tako da se ne radi o opštem i celovitom potčinjavanju policije, vojske, ali ja bih rekao da konkretno ta dva člana Zakona o Vojsci Jugoslavije, a to sam upravo i proučavao, dovoljno toga govore.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja upravo na to ukazujem, gospodine Ku, mislim da je to bar sada razjašnjeno. A recite mi, molim vas, da li ste vi među dokumentima koja ste razmatrali imali i direktivu za angažovanje Vojske Jugoslavije u odbrani od agresije NATO koju pretpostavljam da ste kao vojni stručnjak strane preko puta morali imati, jer sam ja od njih tu direktivu dobio. Direktiva za angažovanje Vojske Jugoslavije radi odbrane od agresije NATO koja sadrži, dakle, 12 strana i koja je upućena 9. aprila 1999. godine komandama strategijskih grupacija, da li ste vi tu direktivu takođe proučili kao jedan vrlo bitan dokument, jer vrhovna komanda direktivom se obraća strateškim grupacijama, armijama, znači ratnom vazduhoplovstvu i daje im zadatke? Jeste proučili tu direktivu?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Mislim da sam je video, zvuči mi jako poznato, mislim da je ona bila u svežnju dokumenata koje smo nedavno dobili. Odlučio sam da je ne spominjem i ne komentarišem o tom izveštaju, zbog toga što ne smatram...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, objasnite mi onda kakvu logiku ima, gospodine Ku, da vi, evo gledam ovaj spisak dokumenata koji su dati generalu i onda kaže pod broj 1 kao glavni dokument optužnica, pa onda analiza borbenih operacija borbene grupe, nekoliko, znači, tih nižih naređenja i onda jugoslovenski Zakon o vojsci Jugoslavije, jugoslovenski Zakon o odbrani, Vojska Jugoslavije, komanda i tako dalje, na osnovu čega ste vi zaključili da je važnije dati takva dokumenta od dokumenta koji

se zove "Direktiva vrhovne komande" i koji sadrži veoma mnogo podataka o čemu biste vi želeli da zaključujete?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ako mislimo na isti dokument od 9. aprila u vreme kada je gospodin general de la Bilijer pisao svoje izveštaje, taj dokument nismo imali na raspolaganju. Ja sam mu ga dao u vreme njegovog svedočenja, u stvari to nije na meni da odlučim da li i kada da mu ga dam.

TUŽILAC NAJS: Mi imamo ovaj dokument za Pretresno veće. Ukoliko sudije žele da ga vide ili ako optuženi želi da ga uvrsti u dokazni materijal...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moje pitanje je drugo, a ko je odlučio da se direktiva vrhovne komande, kako bih rekao, selekcioniše tako da ne spada u stvar koju vi analizirate, a ove mnogo manje važne stvari spadaju u bitne i relevantne? Kažete niste vi o tome odlučivali. Ko je odlučivao o tome?

SVEDOK KU – ODGOVOR: Ponovo moram da kažem da smo ovaj dokument dobili pošto je moj izveštaj već bio napisan i predat.

SUDIJA MEJ: Pošto mi za njega ranije nismo čuli, možda biste mogli da nam date neku uvodnu reč o njemu, gospodine Ku.

TUŽILAC NAJS: Ovaj dokument je dobijen i preveden vrlo nedavno. On spada u dokumente po Pravilu 68.

SUDIJA MEJ: Pošto je već spomenut trebalo bi da ga uvedemo u dokazni materijal.

SVEDOK KU: Sada kada gledam ovo, mogu da vam kažem da ga je izdao...

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Ku, nije potrebno.

SUDIJA MEJ: Samo malo, gospodine Miloševiću, vi ste uveli ovaj dokument. Je li tako? Ako želite da ga razmotrimo, treba prvo da imamo šansu da ga pogledamo. Ja sam pitao svedoka da nam nešto kaže o njemu ukratko, kako to obično činim.

SVEDOK KU: Ako pogledamo poslednju stranu dokumenta gde obično piše kome je upućen, piše da je upućen armijama u okviru Vojske Jugoslavije i snagama vazdušne odbrane i snagama RM, ne znam šta to znači. Sadržaj dokumenta, kada ga ovlaš pogledamo, na prvi pogled, direktiva o tome kako oni kojima je upućen treba da se angažuju u odnosu na pretnju od napada NATO i u slučaju napada NATO i imamo spisak u podparagrafu 2 gde piše "agresija protiv Savezne Republike Jugoslavije" i objašnjava kako izgleda ta agresija.

SUDIJA MEJ: Molim da dobijemo broj za ovaj dokazni predmet.

sekretar: To će da bude dokazni predmet Tužilaštva 324.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Moje pitanje nije bilo kome je upućen dokument, jer to u njemu piše, on je upućen strateškim grupacijama. Ovo "RM" što ne znate šta znači, znači "Ratna mornarica". Znači, upućeno vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani, mornarici, a pre toga, odnosno istovremeno na adresu te tri armije. Ako ne znate, gospodine Ku, kao i Ratna mornarica i Ratno vazduhoplovstvo su strategijske grupacije unutar Vojske Jugoslavije i njima vrhovna komanda izdaje zadatke putem ove direktive. O tome smo, uostalom, raspravili s generalom. Moje pitanje je bilo zašto ovako važan dokument nije dat vašem vojnom ekspertu, generalu, da pogleda?

SUDIJA MEJ: Gospodine Miloševiću, on vam je dao odgovor. On je odgovorio na vaše pitanje i rekao je da taj dokument tada nije imao na raspolaganju. Sada ćemo ad prekinemo sa radom, jer je vreme i nastavićemo sutra u 9.00.